

**TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
ALANINDA YAPILAN TEZLERİN EĞİLİMİ**

Jale AYDIN

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

2022

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Jale AYDIN

TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN
TEZLERİN EĞİLİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

AĞRI – 2022

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılan Tezlerin Eğilimi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

...../...../2022

Jale AYDIN

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN danışmanlığında, Jale AYDIN tarafından hazırlanan bu çalışma 17/02/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK

İmza:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

İmza:

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine ait olup:

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2022 tarih ve / No.lu kararı ile onaylanmıştır.

.... / /

Prof. Dr. İbrahim HAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Eğitim - Öğretim	6
2.2. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler	9
2.3. Üniversiteler ve Lisansüstü Eğitim	12
2.4. Sosyal Bilgilerde Lisansüstü Eğitim	16
2.1. İlgili Araştırmalar	18
3. YÖNTEM	30
3.1. Araştırma Modeli	30
3.2. Çalışma Grubu	30
3.3. Veri Toplama Araçları	30
3.4. Verilerin Analizi	31
4. BULGULAR VE YORUM	32
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	32
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	33
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular	38
4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular	39

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular.....	40
4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular.....	40
4.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	42
5. SONUÇ ve TARTIŞMA	50
KAYNAKÇA	54
ÖZGEÇMİŞ.....	66

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN TEZLERİN EĞİLİMİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

2022, 78 sayfa

Jüri:Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN

Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan tezleri çeşitli değişkenler açısından inceleyerek eğilimleri belirlemektir. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmıştır. Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla Yükseköğretim Kurulu tez merkezinden elde edilmiş olup elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi teknikleriyle incelenmiştir. Araştırma kapsamında 1094’ü yüksek lisans, 186’sı doktora çalışması olmak üzere toplam 1280 lisansüstü eğitim çalışması incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre: Sosyal Bilgiler Eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarının sayısı 2000-2021 yılları arasında genel olarak artış eğilimindedir. Yıllara göre yapılan incelemede en fazla çalışmanın 2019 yılında tamamlandığı tespit edilmiştir. Araştırmada Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında en fazla lisansüstü eğitim çalışması yapılan üniversitenin “Gazi Üniversitesi” olduğu belirlenmiştir. Çalışmalarda çoğunlukla nicel ve nitel araştırma yöntemleri tercih edilirken karma yöntem çalışmalarının daha az olduğu belirlenmiştir. Ayrıca en fazla tercih edilen araştırma modeli, betimsel modeldir. Araştırmalar çoğunlukla öğrenciler, öğretmenler ve öğretmen adayları üzerinden 100’ün altındaki örneklem gruplarıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan lisansüstü eğitim çalışmalarında en fazla odaklanılan konunun “öğretim yöntemleri” olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Doküman İncelemesi, Eğilim, Literatür Taraması.

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

THE TENDENCY OF THESIS MADE IN THE FIELD OF SOCIAL STUDY EDUCATION IN TURKEY

Advisor: Dr. Lecturer Yılmaz KESKİN

2022, 78 page

Jury: Dr. Lecturer Yılmaz KESKİN

Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK

Assoc. Prof. Dr. Murat CALIŞOĞLU

The purpose of this research is to determine tendency by analyzing the thesis made in the field of social studies education in Turkey in terms of various variables. The research was prepared with a qualitative approach. The research datas were obtained from Council of Higher Education’s thesis center through document reading were analyzed by descriptive and content analysis methods. A total of 1280 postgraduate studies were analyzed, of which 1094 were master's, and 186 doctoral studies within the research.

The number of postgraduate studies in the field of Social Studies Education generally tends to increase between 2000-2021 years. In the review made by these years, it was determined that the maksimal work was completed in 2019. In the research, it has been determined that ‘Gazi University’ is the university where the largest number of graduate education studies were conducted in the field of Social Studies Education in Turkey. While quantitative and qualitative research methods were mostly preferred in the studies, it was determined that mixed method studies were less. Moreover, the most preferred research model is the descriptive model. The researches were mostly carried out on students, teachers and teacher candidates with sample groups of less than 100. In addition, it has been determined that the most focused topic in postgraduate education studies in the field of Social Studies Education is ‘teaching methods’.

Keywords: Social Studies, Social Studies Education, Social Studies Teaching, Document Review, Tendency, Literature Review.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan tezlerin eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan tezlerin eğilimleri nasıldır?” sorusunun cevabı aranmıştır. Nitel yaklaşımla hazırlanan bu çalışmada 2000-2021 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezinde Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yer alan lisansüstü eğitim tezleri incelenmiştir.

Tez hazırlama sürecinde desteğini ve rehberliğini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN’e; yüksek lisans eğitimimin başından itibaren yol gösteren, bilgi ve deneyimlerini aktaran değerli hocam Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ’ye, kıymetli hocam Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK ve Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen, maddi manevi her zaman yanımda olan canım annem Mercan AYDIN ve rahmetli babam Halil AYDIN başta olmak üzere tüm aile fertlerime teşekkür ederim.

Ağrı-2022

Jale AYDIN

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Sosyal bilgiler eğitimi öğretim elemanlarının unvanlara göre dağılımı...	14
Tablo 2.2. Yıllara göre Türkiye’deki lisansüstü öğrenci sayıları	16
Tablo 4.1. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların yıllara göre derecelerinin dağılımı.....	32
Tablo 4.2. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı	34
Tablo 4.3. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı (devamı)	35
Tablo 4.4. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı (devamı)	36
Tablo 4.5. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı (devamı)	37
Tablo 4.6. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı	38
Tablo 4.7. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların araştırma modellerine göre dağılımı	39
Tablo 4.8. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların örneklemlerinin örneklem gruplarına göre dağılımı.....	40
Tablo 4.9. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların kullanılan örneklem büyüklüğüne göre dağılımı	41
Tablo 4.10. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda kullanılan örneklem büyüklüklerinin araştırma modellerine ilişkin dağılımı.....	41
Tablo 4.11. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların odak noktalarına ilişkin dağılımı	42
Tablo 4.12. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan öğretim yöntemi / stratejilerinin dağılımı	43
Tablo 4.13. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan materyallerin dağılımı	44
Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan etkinliklerin dağılımı.....	45

Tablo 4.15. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda ders kitabı incelemeye odaklanılan çalışmaların yıllara göre dağılımı.....	46
Tablo 4.16. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda beceri odaklı çalışmaların yıllara göre dağılımı.....	46
Tablo 4.17. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan becerilerin dağılımı	47
Tablo 4.18. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda sosyal bilgiler dersi öğretim programı odaklı çalışmaların yıllara göre dağılımı.....	48

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	: Aktaran
NCSS	: National Council for the Social Studies (Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi)
ÖYS	: Öğretim Yöntemleri, Stratejileri
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Selçuklu Dönemi'nden Osmanlı İmparatorluğu'na kadar hatta Cumhuriyet Dönemi'nden 1933 yılına kadar din ve devlet adamı yetiştirme misyonunu medreseler üstlenmişlerdir. Medreseler her ne kadar dönemin yükseköğretim kurumları sayılsalar da pozitivist felsefeyi benimsememesi bakımından kısıtlı kalmışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısında üniversiteye karşılık olabilecek "Darülfünun" adında bir yükseköğretim kurumu girişimleri başlamıştır (Akyüz, 2009). 1933 yılında Darülfünun kaldırılmış ve "üniversite" kavramı Türk eğitim sistemi içerisinde ilk defa kullanıma girmiştir. Çıkarılan yasa ile Darülfünun, yerini "İstanbul Üniversitesi" adında örgütlenmesi ve işleyişi yeniden tanımlanan bir kuruma bırakmıştır (Kısakürek, 1976). Üniversiteler bilginin üretilip yayıldığı yerlerdir. Bilim denilince akla ilk gelen kurum olan üniversiteler medeniyeti ve teknolojiyi temsil eder (Bolay, 2011).

6 Kasım 1981'de yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Türk yükseköğretiminin mimarisi niteliğindedir. Kanunun yürürlüğe girmesinin üzerinden geçen yıllar boyunca birçok maddesi değişmesine rağmen Cumhuriyet Dönemi'nde yükseköğretimle ilgili yapılan düzenlemelerden en uzun süre yürürlükte kalanıdır (Günay, 2011). 1981'de yürürlüğe giren 2547 sayılı yasanın bir önemli noktası da şudur: Bu yasa ile ilk defa enstitüler kurulmuş ve lisansüstü eğitim öğretim faaliyetleri enstitülerin bünyesine bırakılmıştır. 3. Maddesinde enstitüler "*Üniversitede ve fakültede birden fazla bilim dalında lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan yükseköğretim kurumu*" olarak tanımlanmıştır. Bu kanunla birlikte Türk yükseköğretim sisteminde lisans eğitimi yapan kurumlarla, lisansüstü eğitim yapan kurumlar ayrılmıştır. Üniversiteler bünyesinde fen bilimleri, sosyal bilimler, eğitim bilimleri ve sağlık bilimleri gibi lisansüstü eğitim kurumları oluşturulmuştur (Dilci, 2011).

Ülkelerin kalkınması için kendini geliştiren nitelikli insan gücüne ihtiyaç vardır. Ülkeleri daha ileriye taşıyacak olan, kendini geliştirmiş yüksek nitelikli insan gücünün sağlanmasının yolu da lisansüstü eğitimden geçmektedir (Karakütük, 1989). Üniversiteler; özellikle enstitüler aracılığıyla ülkenin ekonomik olarak kalkınmasını, ilkokuldan üniversiteye kadar bütün öğretim kademelerinde eğitim-öğretim kalitesinin artırılmasını, eğitimde yeniliklerin, reformların yapılmasını sağlayan çalışmaların

gerçekleştirildiği kurumlardır. Üniversitelerde yapılan çalışmalarla, geçmişteki ve günümüzdeki eğitim sistemleri değerlendirilerek dünyadaki uygulamalar gözden geçirilmektedir. Bu sayede üniversiteler eğitim-öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesinde lokomotif görevi görürler (Saylık & Saylık, 2021).

Fransız Devrimi'nden sonra imparatorluklar ve ulus devletler eğitim – öğretimi sistemli bir hale getirmeye başlamışlardır. Devletlerin ilgili kurumları, ideal vatandaş yetiştirmeye yönelik programlar ve öğrencilerin öğrenmelerini istedikleri bilgilerden ve görsellerden oluşturulan ders kitapları eğitim – öğretim faaliyetlerinde işe koşulmuştur. Çünkü devletler vatanın birliğini, bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruyan; milletini yüceltmeyi amaçlayan ideal vatandaş tipinde bireyler yetiştirmek ister. Bu noktada tarih, coğrafya, yurttaşlık ve sosyal bilgiler derslerine önemli sorumluluk düşmektedir (Alaca & Yıldırım, 2020). Sosyal Bilgiler dersinin temel hedefi her zaman “iyi ve etkin vatandaş yetiştirmek” olmuştur. Bu temel hedef bütün müfredat programlarında hep var olmuştur. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının genel amaçları, dönemin şartlarına bağlı olarak sürekli olarak güncellenir. Ancak program gerek toplumdaki gerekse bilim teknolojideki değişim ve gelişimi içeriğe yansıtmakla birlikte özündeki iyi ve etkin vatandaş yetiştirme amacını sürekli olarak taşımaktadır (Yalçın & Akhan, 2019).

Sosyal Bilgiler dersinin adının çıkışı Amerika'ya uzanmaktadır. İlk başlarda daha çok sosyal bilgilerin tanımı üzerine yoğunlaşmış ve tartışılmış; daha sonralarda ise materyal, öğretmen eğitimi ve Sosyal Bilgiler alanında kurumsal olarak bir yapılanma oluşmuştur. Türkiye'de ise 1968 yılına kadar Sosyal Bilgilerin konuları ve içeriği farklı dersler altında dağınık olarak verilmeye çalışılmıştır. 1968 yılından itibaren ise Sosyal Bilgiler adı altında öğretim programlarında yer almaya başlamıştır (Kan, 2010).

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmanın araştırma sorusunu “Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerin eğilimi nelerdir?” ifadesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın -temel araştırma sorusuna bağlı kalınmak suretiyle- aşağıdaki alt problemleri belirlenmiştir.

Alt Problemler

Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerin:

1. Yıllara göre lisansüstü eğitim derecelerinin dağılımları nedir?
2. Üniversitelere göre dağılımları nedir?
3. Araştırma yöntemine göre dağılımları nedir?
4. Araştırma modellerine göre dağılımları nedir?
5. Örneklem gruplarına göre dağılımları nedir?
6. Örneklem büyüklüğüne göre dağılımları nedir?
7. Araştırma konularına göre dağılımları nedir?

1.2. Amaç

Geçmişte yapılan çalışmalar, gelecekte yapılacak çalışmalara yön vermesi açısından oldukça önemlidir. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında geçmişte yapılan çalışmaların eğilimlerinin tespit edilmesi, gelecekte yapılacak çalışmaların hangi yönde ilerlemesi gerektiği konusunda yol gösterici olacaktır. Bu yüzden çalışmanın amacı Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerin çeşitli değişkenler açısından eğilimini belirlemektir. Araştırmada da Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalar, çeşitli değişkenler açısından incelenerek eğilimler belirlenmiştir.

1.3. Önem

Alanyazın inceleme, geçmişte yapılan çalışmaları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirip gelecekte yapılacak çalışmalara yön vermesi açısından önemlidir. Literatür taraması sonucunda aynı konuların gereksiz yere defalarca çalışılmasının önüne geçilip yeterince çalışılmayan, ihmal edilen çalışma konularının tespit edilerek gelecekte yapılacak çalışmaların bu konulara odaklanmasını sağlaması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların incelendiği bu araştırma çeşitli değişkenler açısından çalışmaların eğilimlerini tespit ederek öneriler getirmektedir. Bu çalışmada hangi konuların, yöntemlerin ve örneklem gruplarının yeterince çalışmadığı ya da çok fazla çalışıldığı tespit edilmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmaların bu bilgiler ışığında hazırlanması, alanda gereksiz tekrarın önüne geçilmesi ve çalışma eksikliği olan konulara yönlendirmesi bakımından bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Geçmişte Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaları inceleyen birçok araştırma olmakla birlikte yapılan çalışmaların belirli konulara, belirli yıllara veya sadece yüksek lisans düzeyi ya da sadece doktora çalışmalarına odaklanan araştırmalar olduğu görülmüştür. Bu çalışmada yıl, konu veya yüksek lisans ya da doktora çalışmaları gibi sınırlama yapılmayarak Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmalar incelemeye tabi tutularak bütüncül bir bakış açısı getirilmeye çalışılmaktadır. Araştırmanın bu yönüyle önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları şöyle belirlenmiştir:

1. YÖK tez merkezi tarafından yapılan indekslemenin hatasız ve eksiksiz olduğu,
2. Enstitülerin YÖK tez merkezine veri girişini eksiksiz ve hatasız olarak yaptığı,
3. Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili çalışmaların sosyal bilgiler eğitimi/öğretmenliği anabilim/ bilim dalları adı altında tasniflendiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şöyle belirlenmiştir:

1. Araştırma “Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı” şeklinde belirtilmiş olan anabilim / bilim dallarında yapılan çalışmalarla sınırlıdır.
2. Araştırma odağı sosyal bilgiler eğitimi olan çalışmalarla sınırlıdır.
3. Araştırma YÖK Tez Merkezinden 18.01.2022 tarihine kadar ulaşılabilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim : “Bireyin yaşantılarına bağlı olarak bilgi, beceri ve tutumlar kazanması, ön bilgilerini kullanarak yeni karşılaştığı bilgileri anlamlandırması, zihinsel yapılarını düzenlemesi, bilgi, beceri ve tutumlarını değiştirme süreci” (Aşıloğlu, 2017, s. 12).

Öğretim: “1. Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim.
2. Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işi.” (URL1).

Sosyal Bilgiler: “*Vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.*” (NCSS, 1993, s. 3) Akt: (Doğanay, 2008, ss. 79-80).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim - Öğretim

Yaşadığımız dönemdeki hızlı değişme ve gelişmeler insanları da birçok açıdan etkilemektedir. Yaşanan gelişmelere ve değişime ayak uydurabilmek için toplumların kaliteli insan gücü yetiştirmeleri gerekmektedir. Kaliteli insan gücünün yetiştirilmesi de eğitim ile mümkündür. Eğitim sadece kaliteli insan gücünün yetişmesinde değil aynı zamanda bireylerin kişiliklerinin ve karakterlerinin şekillenmesinde de önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bireylerin kişilikleri ve karakterleri yaşadıkları eğitim sürecine göre şekillenerek diğerlerinden ayrılırlar (Aksaraylı vd., 2002). Toplumla ilgili her alanda toplumu şekillendiren en önemli etmenlerin başında eğitim gelmektedir. Bir ülkenin ve toplumun geleceğe yönelik amaçlarının gerçekleşmesi büyük oranda eğitime bağlıdır. Ülkenin kalkınması, genç nesillerin ülkenin amaçları doğrultusunda eğitilerek belirlenen amaçlara yönlendirilmesiyle mümkündür (Samancı vd., 2016). Eğitimi, bireyleri belirlenen hedeflere göre yetiştirme süreci olarak tanımlamak mümkündür. Eğitim sürecinden geçen insanların kişilikleri farklılaşacaktır. Bu farklılaşma da eğitim süreci esnasında bireyin kazanacağı bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla olacaktır (Fidan, 2012).

İnsanların eğitim kavramına bakış açıları çoğunlukla savundukları kuramlara göre farklılıklar göstermektedir. Bu yüzden eğitimle ilgili farklı kaynaklarda pek çok tanıma rastlamak mümkündür.

TDK güncel Türkçe sözlükte eğitim “*Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye*” şeklinde tanımlanmaktadır (URL1).

Eğitim terimleri sözlüğüne göre eğitim ise “1. Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği. 2. Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranımlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi. 3. Belli bir konuda, bir bilgi ya da bilim dalında yetiştirme ve geliştirme. 4. Her kuşağa, geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi. 5. Eğitim ruhbilimi, eğitim felsefesi, eğitim tarihi, öğretim programları, özel ve genel öğretim yöntemleri, öğretim teknikleri,

yönetim, denetim vb. eğitim ' ve öğretim alanlarını kapsamak üzere öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanı yetiştirmek amacıyla ilgililer için düzenlenen bütün kurslara ve bu kurslarla ilgili bilimsel çalışmalara verilen genel ad. 6. Eğitim.” dir (URL1).

Aşıloğlu (2017, s. 12) ise eğitimi “*Bireyin yaşantılarına bağlı olarak bilgi, beceri ve tutumlar kazanması, ön bilgilerini kullanarak yeni karşılaştığı bilgileri anlamlandırması, zihinsel yapılarını düzenlemesi, bilgi, beceri ve tutumlarını değiştirme süreci*” olarak tanımlamaktadır.

Ertürk (1972, s. 12) ise eğitimi “*Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana gelme süreci*” şeklinde tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere eğitim bir süreç işidir, olgu değildir. Eğitimi formal ve informal eğitim olarak iki başlık altında incelemek mümkündür. Formal eğitimin bir amacı vardır: Program önceden hazırlanarak planlı bir şekilde öğretim faaliyetleri yürütülür. Eğitim sürecinde öğretmen hem planlayıcı hem uygulayıcı hem de izleyici yani denetmen rolündedir. Eğitim faaliyetleri en başından en sonuna kadar özel bir çevre içinde kontrollü olarak yapılır. Eğitim sürecinin bazı dönemlerinde ve sonunda hedeflere ne düzeyde erişildiğini belirlemek için değerlendirme yapılır. Formal eğitime okullarda yapılan eğitim örnek olarak verilebilir (Fidan, 2012). Bu açıdan bakıldığında Ertürk (1972) yapmış olduğu tanımlamanın aslında formal eğitimin tanımlaması olduğunu ifade etmek mümkündür. Çünkü informal eğitim, amaçlı ve planlı olmayıp hayat içinde gelişigüzel bir şekilde gerçekleşen süreçtir. Bireyler karşılaştıkları durumlarda veya içerisinde yer aldığı grubun üyeleriyle etkileşimde bulunduğu farkına varmadan yeni şeyler öğrenir. Örneğin çocuklar arkadaşlarıyla oyun oynarken veya gençler akran grupları içindeki arkadaşlarıyla etkileşim halindeyken yardımlaşmayı, işbirliğini, kurallara uymayı, grubun değerlerini benimsemeyi öğrenerek toplumsallaşırlar. Informal eğitimin bir mekânı, zamanı yoktur. Informal öğrenmeler; ailede, sokakta, iş yerinde, televizyon önünde, okulda yani hayatın içinde her yerde kendiliğinden gerçekleşir (Fidan, 2012). Bu açıdan değerlendirildiğinde bazı yazarların eğitimi bireyin yaşantısında kasıtlı ve istendik davranış değiştirme süreci şeklindeki tanımlamalarının aslında informal eğitimi kapsamadığını ifade etmek mümkündür. Çünkü informal eğitim bir plan

dahilinde olmadığı için kasıtsız olduğu gibi her zaman da istendik davranış değişikliği olmayan bir süreçtir.

Eğitim ve öğretim kavramları çoğunlukla birbirleriyle karıştırılarak birisi diğerrinin yerine kullanılmaktadır. Ancak eğitim, hayat boyu devam eden bir süreçken öğretim ise okullarda belirli bir program dâhilinde belirli bir sürede gerçekleştirilir (Aşıloğlu, 2017).

Öğretim Güncel Türkçe sözlükte “1. Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim. 2. Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işi.” şeklinde tanımlanırken Eğitim terimleri sözlüğünde de “1. Belli bir amaca göre gereken şeyleri öğretme işi. 2. Bir eğitim kurumunda bir küme öğrenciye belli dal ya da konularda bilgi verme. 3. Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme eylemi.” şeklinde tanımlanmıştır(URL1).

Aşıloğlu (2017, s. 13) göre öğretim “Bir toplumun o toplumu oluşturan bireylerde bulunmasını istediği özellikleri kazandıran yani hedefleri açık-seçik belirlenmiş bir süreçtir.”

Dolayısıyla öğretimi; toplumdaki bireyleri belirli bir hedef dâhilinde yetiştirmek için programlanmış, amacı, süresi ve mekânı belirli bir süreç olarak ifade etmek mümkündür.

Eğitim tanımlarında bahsi geçen “kasıtlı” kelimesi ve öğretim tanımlarında geçen “programlı” veya “programlanmış” kelimeleri ile aslında vurgulanmak istenilen durum eğitim ve öğretimin bir hedefi olmasıdır. Bu hedefler ülkelerin eğitim – öğretim ile ilgili resmi makamlarınca belirlenmektedir. Yani her ülke kendi istediği niteliklere sahip bireyler yetiştirmek istemektedir.

Dünyada pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de vatanın birliğini, bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruyan ve milletini yüceltmeyi amaçlayan ideal vatandaş profilinde bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bunu sağlamada en önemli dersler tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri ile bu üç dersi de hem kapsayan hem de temellerini atan Sosyal Bilgiler dersidir (Alaca & Yıldırım, 2020). Sosyal Bilgiler dersi ile genellikle çocuklarının 9 yaşında tanıştığı ve bu yaşların çocukların somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçişi olduğu dikkate alındığında, sosyal

bilgilerin istenilen nitelikte vatandaş yetiştirmek adına önemi ortaya çıkmaktadır (Akdağ, 2014).

2.2. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler

Günümüzde eğitim kurumlarının en önemli fonksiyonu; 21. yüzyılda etkili ve etkin vatandaş olmanın temel gereksinimleri olan bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırmaktır. Etkili ve etkin vatandaş olmak için gerekli olan bilgi, beceri ve değerler ilkokullarda özellikle de Sosyal Bilgiler derslerinde kazandırılmaktadır (Kılıçoğlu, 2009).

Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler, birbirine çok benzer kavramlar gibi görülseler de aynı anlamı taşımazlar. Sosyal Bilimler Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Antropoloji, Hukuk ve Psikoloji gibi farklı disiplinleri içine alan bir konu alanıdır. Sosyal Bilgilerse öğretim kurumlarındaki eğitim alanlarının ortaya çıkardığı bir öğretim programıdır (Çetin, 2003).

Sosyal Bilgiler dersinin tam olarak nerede, ne zaman başladığı konusunda net bir tarih vermek mümkün değildir. Ancak dersin içerdiği konuların ilkçağlardan beri Antik Yunan, Roma, Mısır, Çin, Anadolu, Mezopotamya ve Hindistan gibi medeniyetlerde verildiğini söylemek mümkündür (Özmen, 2015). Günümüzdeki anlamıyla Sosyal Bilgiler, ABD’de 20. yy. başlarından itibaren başlayan ve süregelen, toplumun pek çok alandaki dönüşümünden kaynaklanan sorunlara çözüm arayışı sonucu vatandaşlık eğitimi misyonuyla ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2009). Sosyal Bilgiler, kişinin gerek içinde bulunduğu topluma gerekse yaşadığı çevreye uyum sağlayabilmesi gayesiyle eğitmek olarak değerlendirildiğinde, başlangıcı çok eski tarihlere kadar götürmek mümkündür. Ancak ilk defa bir ders olarak programda yer alması ise Amerika’da, 1916 yılındadır. Türkiye’de ders olarak öğretim programında yer alması ise çok daha sonralarda 1968 yılında gerçekleşmiştir (Kan, 2010).

Sosyal Bilgiler dersi; insan, toplum ve çevre ilişkisini incelemektedir. Öğrencilerin, insan – toplum ilişkisiyle ilgili bilgilenmelerine ve tecrübe kazanmalarına olanak tanıdığı gibi bireyin kendisini, değerlerini ve düşüncelerini de keşfetmesini sağlar (Kabapınar, 2019). Sosyal Bilgiler, öğrencileri iyi ve etkin bireyler olarak yetiştirerek toplum hayatına hazırlayan önemli bir derstir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğretim programı doğrultusunda öğrencileri gerçek dünya ile buluşturup onları toplumun iyi ve etkin vatandaşları olmalarını sağlamaya çalışırlar. Cumhuriyet

döneminde uygulanan bütün programlarda dönemin şartlarına göre iyi ve etkin vatandaş şekillendirme çabası görülmektedir (Yalçın & Akhan, 2019).

Sosyal Bilgiler öğretiminin iki amacı vardır. Bunlar dünyayı anlamak ve sorumlu vatandaş olarak topluma katılmaktır. Bu iki amaç birbiriyle ilişkilidir. Çünkü dünyayı anlamayan birisi vatandaş olarak etkili bir katkı sunamaz (Barr, 1977).

Birçok disiplini kendi yöntemiyle kaynaştırıp bütünleştiren Sosyal Bilgiler için pek çok tanımlamayı görmek mümkündür (Geçit & Kartal, 2010).

Sosyal Bilgiler ile ilgili üzerinde geniş anlaşma sağlanabilen ilk tanım Barth ve Shermis tarafından yapılmıştır. Barr vd. (1978, s. 18) göre “*Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla Sosyal Bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır*” Akt: (Sever, 2018, s. 2)

Öztürk (2012, s. 4) göre “*Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır.*”

Günümüzde en geniş kabul gören National Council for the Social Studies (NCSS) (Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi)’in yapmış olduğu tanımlamaya göre “*Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.*” NCSS (1993, s. 3) Akt: (Doğanay, 2008, ss. 79-80).

Sosyal Bilgilerle ilgili yapılan diğer tanımlamalar da incelendiğinde ortak bir tanımı olmasa da tanımlamaların ortak noktaları olduğu görülmektedir. Bu ortak noktalardan birincisi Sosyal Bilgilerin temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğudur. İkincisi vatandaşlık eğitiminin bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değer, inançlar ve sosyal katılım becerilerini kapsadığıdır. Üçüncü ve son ortak nokta ise sosyal

bilgilerin bilgi anlamındaki temelini Sosyal Bilimler ve insanı ilgilendiren bütün bilgiler oluşturmaktadır (Doğanay, 2008).

Dünyada birçok alanda meydana gelen hızlı değişimler eğitim sistemlerini de etkilemektedir ve eğitim sistemlerinde değişikliklere yol açmaktadır. Eğitim sistemlerinde meydana gelen değişimler de çağdaş eğitim anlayışına uygun yeni öğretim programlarının yapılmasına ve mevcut öğretim programlarının güncellenmesine sebep olmaktadır (Tarman vd., 2011). Küreselleşme sürecinde her alanda yaşanan hızlı değişimler ülkelerin eğitim politikaları ve eğitim programlarını da değiştirmeyi ve geliştirmeyi zorunlu hale getirmiştir (Tatlı & Adıgüzel, 2012). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında yapılan değişiklikler sadece ders içeriğini değil eğitim sistemi içerisindeki öğrenci, öğretmen, veli, ders kitaplarını da etkileyerek yenilenmesini gerekli kılmıştır (Oruç & Ulusoy, 2008).

Cumhuriyet döneminde Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine 1924, 1926, 1930, 1936, 1948 yıllarında ilk mektep müfredat programında, 1948 ilkokul programında, 1962 ilkokul program taslağında, 1968 ilkokul programında, 1998 ve 2005 ilköğretim programında ve 2018 ilkokul ve ortaokul programında yer verilmiştir (Akhan & Çiçek, 2021). Cumhuriyet döneminde ilkokul ve ortaokullarda kullanılan bütün programların vatandaşlık aktarımının genel özelliklerini taşıdığını ifade etmek mümkündür (Yalçın & Akhan, 2019).

Sosyal Bilgiler adı altında bir ders Türkiye’de her ne kadar 1953’te planlanmış olsa da bu öğretim programı sadece Öğretmen okulları ve köy enstitülerini kapsamaktaydı. Daha sonrasında 1968 yılında ilkokul programlarında, 1973 yılında ise ortaokul programlarında yer alarak öğrencilere okutulmaya başlanmıştır (Çiydem & Kaymakçı, 2021). Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye’deki sürecine bakıldığında ise diğer ülkelere göre daha yenidir. 1968 yılına kadar Sosyal Bilgiler dersinin içeriği tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine dağıtılmış şekilde verilmekteydi. 1968 yılında ilk defa ders adı Sosyal Bilgiler dersi kullanılmaya başlanmış ve öğretim programı oluşturulmuştur. Süreç içerisinde müfredatta değişiklikler ve güncellemeler yapılmıştır. Ancak yapılan değişiklikler içerisinde en önemli olanları 1998 ve 2005 yılında yapılan değişiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Bu değişikliklerle sosyal bilgiler dersi dünyadaki örnekleriyle benzer bir hale gelmiştir (Safran, 2008).

Sosyal Bilgiler dersi ğretim programları ve ders kitapları ülkemizde gerçekleşen darbe muhtıralardan da payına düşeni almıştır. 27 Mayıs Askeri Darbesi ile 12 Mart 1971 Muhtırası arasındaki dönemde ilk ve ortaokullardaki tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi dersler Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilmiştir. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında ise Sosyal Bilgiler dersleri ilkokullarda devam ederken ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersleri kaldırılarak yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya, TC İnkılap Tarihi ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri getirilmiştir. 28 Şubat 1997 Muhtırası sonrasında ise 1998 yılında ortaokullardaki Milli Tarih ve Milli coğrafya dersleri Sosyal Bilgiler dersi olarak birleştirilmiştir (Alaca, 2017). 1998 yılından itibaren ilköğretimin yeniden yapılandırılmasından hareketle ilkokul ve ortaokul ayrımı kaldırılmış, ilköğretim adı altında kesintisiz sekiz yıllık eğitime geçilmiştir. İlköğretim programında bütünlüğü sağlamak amacı ile 4. ve 5. sınıflarda verilmekte olan Sosyal Bilgiler dersleri devam etmiş, 6. ve 7. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersi tekrar programa eklenmiştir. Bu kapsamda ilköğretim 4, 5, 6. ve 7. sınıflar için Sosyal Bilgiler ders kitapları yeniden yazdırılarak öğrenime alınmıştır(Alaca, 2017). Ancak Sosyal Bilgiler dersi ve ders kitapları ilköğretim ile sınırlı kalmamıştır. Aynı tarihte öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları olan eğitim fakültelerinde de “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği” lisans programı açılmıştır(Alaca, 2020).

2005 yılında yapılan öğretim programı değişikliği ise diğerlerinden daha farklı bir anlam içermektedir. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programı önceki programlardan farklı olarak öğrenci merkezli ve yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile hazırlanmıştır (Kan, 2010). Öğretim programındaki son değişiklik 2018 yılında gerçekleşmiştir. Ancak 2018 öğretim programı 2005 öğretim programının devamı niteliğindedir. Bazı kazanım, değer, beceri ve öğrenme alanlarında güncelleme yapılmış olsa da 2005 yılında hazırlanmış olan öğretim programının özü korunmaya devam etmiştir.

2.3. Üniversiteler ve Lisansüstü Eğitim

Toplumların gelişmesi ile birlikte işbölümündeki çeşitlenme de artar. Meslekler üzerinde uzmanlaşma ihtiyacı oluşur. Pek çok bilgi ve becerinin de uzmanlar tarafından verilmesi zorunluluğu doğar. Vatandaşlık için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerin toplumun bütün üyelerine aynı şekilde verilmesi de toplumun bütün üyelerinin aynı eğitim sürecinden geçmesiyle sağlanabilir (Fidan, 2012).

Dolayısıyla ülkelerin refah seviyesi o ülkedeki eğitim kurumlarının kalitesine bağlıdır. Yükseköğretimle hızlı bir ekonomik kalkınmanın garantisi olmamakla birlikte yükseköğretim olmaksızın sürekli bir kalkınmadan söz etmek mümkün değildir (Aksaraylı vd., 2002).

Günümüzde toplumdaki değişimi şekillendiren en önemli kurumlar üniversitelerdir. İnsanların üniversite eğitimi aldıkları dönemler, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerinin en mühim olduğu dönemlerdir. Bu dönemlerde kazanılan becerilerin niteliğine bağlı olarak bireyi geleceğe hazırlayabileceği gibi bireyi toplumla uyumsuz hale de getirebilir. Bu yüzden bireylerin gerek lisans eğitiminde gerekse lisansüstü eğitimde doğru tercihler yapmaları gerekir. Yanlış tercihlerin bireyi mutsuz edebileceği gibi doğru tercihler de insanlık için güzel sonuçlar doğurabilmektedir (Teyfur & Çakır, 2018).

Üniversiteler toplumun gelişmesinin en önemli unsurlarından birisi olarak bütün dünyada saygın bir pozisyona sahip olan eğitim kuruluşlarıdır. Üniversiteler başta bilim ve teknoloji olmak üzere dünyadaki gelişmeleri toplumun tamamına ulaştırmada lokomotif görevi görürler (Saylık & Saylık, 2021). Günümüzde en önemli unsurlardan birisi olan bilginin hem üretilmesinde hem de geliştirilmesinde üniversitelerin çok önemli bir payı vardır (Alabaş vd., 2012). Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler bireylerin sosyal yaşama uyumunu zorlaştırmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelebilmede eğitime önemli görevler düşmektedir. Günümüzde nitelikli, gelişmelere ve değişime hızlı uyum sağlayabilen akademik olarak yüksek eğitim almış kişilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda da lisansüstü eğitim büyük önem kazanarak gün geçtikçe daha da yaygınlaşmaktadır (Er & Ünal, 2017).

Ulusal bilim politikasının oluşturulması ve yürütülmesi ve bilim insanı yetiştirmede lisansüstü eğitim en önemli unsurlardan biridir. Lisansüstü eğitimin temel amacı bilgiyi üreten, kullanan, eleştiren ve üreten bir düşünce tarzıyla problem çözebilecek niteliklere sahip insan gücü yetiştirmektir. Bundan dolayı lisansüstü eğitim faaliyetlerinin planlanarak etkin bir biçimde yürütülmesi ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile yakından ilgilidir (Alhas, 2006).

Toplumun ihtiyacı olan nitelikli insan gücünün sağlanmasında lisansüstü eğitimin önemli bir yeri vardır (Koşar vd., 2020). Lisansüstü eğitim, araştırmalar yoluyla bilimin gelişmesine katkı sağlayan, toplumun değişen ve gelişen ihtiyaçlarını

karşılacak akademisyen yetiştirmeyi hedefleyen bir eğitim faaliyetidir. Lisansüstü eğitim bireylerin kendi lisans alanlarında ya da ilgi duydukları farklı alanlarda uzmanlaşmayı sağlayan eğitim programıdır (Kahraman & Tok, 2016; Karaman & Bakırcı, 2010).

Son yıllarda birbiri ardına her şehirde açılan üniversiteler ve ilçelerde açılan yüksekokullar doğal olarak akademisyene duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Yeni üniversitelerde yeterli sayıda öğretim üyesi olmamasından dolayı eğitim-öğretime başlayamayan pek çok bölüm mevcuttur. Özellikle bu üniversitelerde çoğu bölümde ise az sayıda hocayla eğitim-öğretim sürdürülmektedir(Bulut & Çiftçi, 2018). Yükseköğretim bilgi sistemi verilerine göre ülkemizde 67 farklı üniversitede sosyal bilgiler eğitimi kadrosunda toplam 513 öğretim elemanı bulunmaktadır.(URL2) (Tablo 2.1)

Tablo 2.1. Sosyal bilgiler eğitimi öğretim elemanlarının unvanlara göre dağılımı

Unvan	Erkek	Kadın	Toplam
Profesör	98	20	118
Doçent	77	32	109
Doktor Öğretim Üyesi	83	71	154
Öğretim Görevlisi	20	4	24
Araştırma Görevlisi	68	40	108
Genel Toplam	346	167	513

Tablo 2.1 incelendiğinde Türkiye’de üniversitelerin sosyal bilgiler eğitimi kadrolarında bulunan öğretim elemanlarının 118’inin Profesör, 109’unun Doçent, 154’ünün Doktor Öğretim Üyesi, 24’ünün Öğretim Görevlisi, 108’inin ise Araştırma Görevlisi kadrosunda bulundukları görülmektedir.

Ülkemizde toplam ve on bin çalışan başına düşen araştırmacı sayısı gelişmiş ülkelerin oldukça gerisindedir. Oysa özellikle doktora unvanlı araştırmacılar hem üniversitelerimizdeki öğretim üyesi açığının kapanması açısından kaynak teşkil etmekte hem de ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmesinde lokomotif görevi yapan özel sektör Ar-Ge ve yöneticiliğinde yetişmiş insan gücü kaynağını oluşturmaktadır.(Gök, 2015).

Günümüzde eğitimle ilgili kişilerin bilhassa da öğretmenlerin hem hizmet öncesi hem de hizmet içi verimliliğinin yükseltilmesi eğitimde yüksek kaliteli insan gücü oluşmasını sağlamaktadır. Kaliteli insan gücünün yetiştirilmesi de ülkenin uluslararası arenada rekabet gücünü arttıracaktır. Dolayısıyla çağımızda eğitim sistemlerini başarıya ulaştıran en önemli etkenlerden birinin de yüksek performans olduğu ifade edilebilir. Eğitimdeki performansı artırmanın veya üstün performans yaratmanın en önemli aracı da istenilen yeterlilik ve yetkinliklere sahip olarak yetiştirilecek olan öğretmenlerdir. Ayrıca ihtiyaç duyulan yeterlilik ve yetkinliklerin çağın ihtiyaçları ve yenilikleri doğrultusunda sürekli olarak güncellenmelidir (Yıldız & Yıldız, 2018). Öğretmenler eğitim alanındaki gelişmelere ayak uydurmak zorundadır. Çünkü eğitimin kalitesinin arttırılmasının yolu öğretmenlerin niteliğini arttırmaktan geçmektedir. Bunu sağlamanın yollarından birisi de lisansüstü öğretimdir (Şaşmaz Ören vd., 2012).

1960'ların sonlarına kadar lisansüstü eğitim sadece doktora programı olarak 3-4 yıllık bir eğitim şeklinde sürdürülmüştür. Bu dönemde yüksek lisans eğitimi bulunmayıp doktora eğitimi de hoca-asistan ilişkisi şeklinde yürütülmüştür. 1970'lerden sonra önce yüksek lisans daha sonra doktora kademesi olacak şekilde iki aşamaya bölünmüştür (Çakar, 1997). Asistan, lisans öğrenimini tamamlamış ve akademik gelecek vadeden kişiler arasından seçilir; bir profesörün gözetim ve rehberliğinde bireysel çalışma, seminerlere katılma gibi etkinliklerle öğrenmeye devam eder; yaptığı bir araştırmayla da doktora tezini tamamladı. Asistanlık uygulamasında eğitimin informal ve bireysel nitelikleri ağır basardı. Üniversitede formal bir lisansüstü programı bulunmadığı için, bu tür bir öğretim asistan olmayan yani üniversitenin akademik personeli olmayan kişilere açık değildi. 1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı kanunla birlikte kurumdan kuruma farklılık gösteren lisansüstü eğitim uygulamaları kısmen son bulmuştur. Özellikle eski üniversiteler asistanlık uygulamalarına devam ederken bazı üniversitelerde günümüzdekine benzer bir şekilde lisansüstü eğitimi formal programlara bağlamışlardır (Turgut, 1987). Türkiye'de 1982 yılına kadar lisansüstü öğretim, fakültelerde yapılıyordu. 1982 yılından sonra lisansüstü öğretim üniversitelerde kurulan enstitülerde yürütülmeye başlandı (Karakütük vd., 2008).

Yükseköğretim kurumu verilerinden hazırlanan 5 yıllık eğitim öğretim dönemi periyotlarına göre lisansüstü eğitim öğrenim görmekte olan öğrenci sayıları aşağıda tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2.2. Yıllara göre Türkiye’deki lisansüstü öğrenci sayıları

Eğitim-Öğretim Yılları	Yüksek Lisans			Doktora		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1983-1984	5974	3085	9059	2942	1394	4336
1985-1986	8254	4031	12285	3625	1818	5443
1990-1991	15855	9151	25006	7555	4150	11705
1995-1996	32310	17583	49893	11765	7906	19671
2000-2001	42802	22266	65068	14005	7734	21739
2005-2006	64979	46835	111814	19696	12807	32503
2010-2011	67037	58653	125690	23825	19113	42938
2015-2016	249498	167586	417084	50392	35702	86094
2020-2021	177977	165592	343569	55558	50590	106148

Tablo 2.2 incelendiğinde öğrenci sayıları yüksek lisans düzeyinde 2015-2016 eğitim öğretim dönemine kadar sürekli artış gösterirken 2015-2016 eğitim öğretim dönemi ile 2020-2021 eğitim öğretim dönemi karşılaştırıldığında azalma görülmektedir. Aynı zamanda tabloda verilen dönemler arasında yüksek lisans düzeyinde en fazla öğrenci kayıtlı olduğu dönemin de 2015-2016 eğitim öğretim dönemi olduğu görülmektedir. Doktora düzeyinde ise sürekli olarak bir artış söz konusudur. (Tablo 2.2) (URL2). Ayrıca cinsiyete ilişkin dağılıma bakıldığında ise son yıllarda aradaki fark azalmakla birlikte lisansüstü eğitimde erkeklerin daha fazla oldukları görülmektedir. Erkekler gerek yüksek lisans düzeyinde gerekse doktora düzeyinde kadınlara göre fazladır.

2.4. Sosyal Bilgilerde Lisansüstü Eğitim

Sosyal Bilgiler, temel amacı “iyi vatandaş” yetiştirmek olan, birey, toplum ve çevre ilişkisinden hareketle yorumlanması gereken bir derstir (Kan, 2010). Sosyal Bilgilere, gerek bireylerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasında denge

kurmakta gerekse bireylerin ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değer kazandırma noktasında önemli sorumluluklar düşmektedir (Oruç & Ulusoy, 2008).

Günümüzde iyi yetişmiş, nitelikli insan gücü ihtiyacı artmaktadır. Dolayısıyla nitelikli insan yetiştirmeyi sağlayan eğitimin önemi de artmıştır. Çünkü ülkelerin ve toplumların gelişmesi toplumu oluşturan bireylerin iyi ve nitelikli eğitim almış olmasına bağlıdır. Eğitim faaliyetlerini gerçekleştiren kişilerin öğretmenler olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin toplumun gelişmesi için ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çağımızdaki hızlı gelişme ve değişmelere ayak uyduran nitelikli öğretmenlerin yetişmesi içinde bazen sadece lisans eğitimi yeterli olmayabiliyor (Er & Ünal, 2017). Özgüvenli, eleştirel düşünme becerisine sahip, sorgulayan bireyler yetiştirebilmek öncelikle eğitim faaliyetlerini sürdüren öğretmenlerin bu vasıflara sahip olması gerekir. Eğitim programlarında yapılacak değişiklikler ve yenilikleri hayata geçirecek olanlar da yine öğretmenler olacaktır (Samancı vd., 2016).

Günümüzde gelişen bilgi iletişim teknolojileriyle birlikte bilgiye ulaşma yolları da zenginlik kazanmıştır. Bu durumda bireyleri farklı ve kapsamlı yeterliliklere sahip olmayı, mesleki olarak kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve eğitim almaya devam edip, yaşam boyu öğrenmelerini ve üretken olmalarını zorunlu hale getirmektedir (İnel Ekici vd., 2020). Dünyadaki hızlı değişimler araştırma geliştirme çalışmalarını daha önemli hale getirmiştir. Kurumlar üniversitelerde gerçekleştirilen araştırma çalışmalarına büyük önem vermektedirler. Ülke kalkınmasına katkı sağlayacak çalışmalar çoğunlukla lisansüstü eğitim döneminde yapılmaktadır (Teyfur & Çakır, 2018).

Günümüzde lisansüstü eğitim, bilim insanlarının yetiştirilmesi, bilimsel faaliyetlerin sürdürülmesi ve teknoloji odaklı politikaların yürütülmesi için temel teşkil etmektedir. Çünkü en önemli güç, nitelikli insan gücüdür. Lisansüstü eğitim düşünen ve üreten bireyler yetiştirmek için oldukça önemlidir (Koç & Özkoçak, 2019).

Üniversiteler lisansüstü eğitim ve öğretim faaliyetleri genellikle üniversiteler bünyesindeki fen bilimleri, Sosyal bilimler, sağlık bilimleri, eğitim bilimleri vb. enstitüler tarafından yürütülür. Bunların dışında yine benzer şekilde özel bir uzmanlık alanında yükseköğretim faaliyeti yürütmek amacıyla kurulmuş; AB Araştırmaları Enstitüsü, Türkoloji Enstitüsü gibi enstitüler de olabilir. Bu tür enstitülerde özel araştırma ve uygulamalar yürütülebilmektedir (Karaman & Bakırcı, 2010).

Yüksek lisans ve doktora programlarındaki koşulların bazıları üniversitelere göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak enstitülerin hazırladıkları yönetmeliklerde belirtilen koşullar YÖK'ün Lisansüstü Eğitim Yönetmeliği'nde belirlenen koşulları altında olmaması gerekmektedir (Demirhan İşcan & Hazır Bıkmaz, 2012).

Ülkemizde lisansüstü öğretim programları Yükseköğretim kurumunun belirlemiş olduğu kriterlere göre açılabilir. Bu kriterlerden bir tanesi anabilim dalındaki öğretim üyesi sayısı ile ilgilidir. Yüksek lisans programı açabilmek için anabilim dalında en az ikisi doçent olmak üzere toplamda 3 öğretim üyesinin bulunması, doktora programı açabilmek içinse en az iki profesör veya bir profesör iki doçent olmak üzere toplam altı öğretim üyesinin bulunması gerekmektedir (URL3).

Sosyal Bilgiler toplumun gelişimi ve dönüşümünde önemli bir yer tutmasına rağmen diğer disiplinlere göre daha yeni olmasından dolayı bu alanla ilgili yapılan çalışmaların yeterli olmadığını söylemek mümkündür (Oruç & Ulusoy, 2008). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi alanında lisansüstü çalışmalar 1990'lı yıllardan itibaren başlamış 2000'li yıllardan sonra hız kazanmıştır (Şahin, Gögebakan-Yıldız, vd., 2011).

2.1. İlgili Araştırmalar

Oruç ve Ulusoy (2008) "*Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları*" adlı çalışmalarını 2000-2007 yılları arasında Türkiye'de sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili çalışmaları incelemek amacıyla hazırlamışlardır. Araştırma kapsamına sosyal bilgiler öğretimi alanında tamamlanmış 100 adet tez random olarak seçilmiş ve incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre lisansüstü eğitim çalışmalarının en fazla odaklandıkları konular öğretim yöntemleri ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP)'dir. Ayrıca sosyal bilgiler programında daha çok tarih alanında yapılan tezlerin ağırlıklı olması da araştırma sonuçlarındandır.

Tarman vd. (2010) "*Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi*" adlı çalışmalarında sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmaların birbirine katkılarını ve benzer konuları araştırmacıların birbirinden ne kadar haberdar olduklarını incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 294'ü yüksek lisans, 41'i doktora olmak üzere toplam 335 lisansüstü çalışma değerlendirilmiştir. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada en fazla lisansüstü çalışmanın Gazi Üniversitesi tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırma konuları

bakımından incelendiğinde yüksek lisans çalışmalarını 16, doktora çalışmalarını 8 başlık altında toplanmıştır. Ayrıca yüksek lisans çalışmalarında nitel yöntemlerin, doktora çalışmalarında ise nicel yöntemlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı da araştırma da elde edilen sonuçlardan biridir. Çalışılan konu odaklarına bakıldığında ise sosyal bilgiler konularının içeriği, SBDÖP, sosyal bilgilerde öğrenci başarıları etkisi kategorilerinin öne çıktığını tespit etmişlerdir.

Şahin, Göğebakan Yıldız, vd. (2011) *“Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme”* adlı çalışmalarını sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili hazırlanan tezlerin çeşitli kriterler açısından nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Betimsel yöntemin kullanıldığı çalışmada 550’si yüksek lisans, 62’si doktora olmak üzere toplam 612 lisansüstü çalışma örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmada yüksek lisans çalışmalarının doktora çalışmalarından yaklaşık 9 kat daha fazla olduğu, en fazla lisansüstü eğitim çalışmasının Gazi Üniversitesi tarafından gerçekleştirildiği, yüksek lisans çalışmaların yaklaşık % 60’ı erişime açıkken doktora çalışmalarında bu oranın daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma konuları bakımından yapılan değerlendirmede ise en fazla çalışılan konuların SBDÖP ve öğretim yöntemleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akaydın ve Kaya (2015) *“Türkiye’de İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Alanında Yapılan ve Ulusal İndeksli Dergilerde Yayınlanan Araştırmalara Yönelik Bir İnceleme”* adlı çalışmasını Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler alanıyla ilgili Türkiye’deki ulusal indeksli dergilerde yayımlanmış makaleleri betimsel olarak incelemek amacıyla hazırlamışlardır. Araştırmacılar, çalışmalarında betimsel araştırma yöntemlerinden içerik analizini kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında 22 dergide yayımlanmış olan toplam 137 makale incelemeye alınmıştır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin benzer düzeyde tercih edildiği, araştırmaların yarıya yakın bir kısmının betimsel-tarama modelinde hazırlandığı, verilerin çoğunlukla anket ve ölçekle toplandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma konusu olarak en çok odaklanılan konuların çoğunlukla öğretim yöntemi ile değer ve beceri eğitime odaklandığı tespit edilmiştir.

Ünlü (2015) *“1997’den Günümüze Sosyal Bilgiler Alanındaki Kitap, Makale ve Bildiriler Bibliyografyası”* adlı yüksek lisans tezi çalışmasını sosyal bilgiler alanında yapılan çalışmaları bütüncül bir görünümle sunmak amacıyla hazırlamıştır.

Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 159 kitap, 405 makale, 953 bildiri incelenmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler alanındaki çalışmaların yarıdan fazlasının bildirilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler alanında 66 farklı dergide 405 makale yer almakta olup en fazla yayın “Milli Eğitim Dergisi”nde yapılmıştır.

Duman (2016) “2008-2014 Yılları Arası Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tez Çalışmalarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi çalışmasını sosyal bilgiler eğitimi alanında tamamlanan yüksek lisans tezlerinin konu ve yöntem bakımından eğilimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmanın nicel yaklaşımla hazırlanıp doküman analizi tekniği kullanıldığı belirtilmiştir. Araştırma kapsamında sosyal bilgiler eğitimi alanında tamamlanmış 423 yüksek lisans tezi incelenmiştir. Yapılan çalışmaların yaklaşık % 60’ının sosyal bilimler enstitüsünde yaklaşık % 40’ının da eğitim bilimleri enstitüsünde yarıdan fazlasının yardımcı doçent doktor unvanına sahip akademik danışmanlar eşliğinde tamamlandığı tespit edilmiştir. Araştırma çalışmalarında en fazla odaklanılan konunun öğretim yöntemi, strateji olduğu ve çalışmaların yarıdan fazlasının nicel yöntemlerle hazırlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmalarda çoğunlukla ortaokul öğrencilerinin örneklem grubu olarak tercih edildiği ve 0-100 arasında örneklem büyüklüğü tercih edilen çalışmaların daha fazla olduğu da araştırma sonuçlarından birisidir.

Canbulat vd. (2016) “ABD ve Kanada’da Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarını sosyal bilgiler eğitimi alanında ABD ve Kanada’da hazırlanmış olan lisansüstü eğitim çalışmalarını değerlendirmek amacıyla hazırlamışlardır. Araştırmacılar çalışmanın analitik araştırma olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında 18’i yüksek lisans 135’i doktora olmak üzere toplam 153 tez incelenmiştir. Araştırmaların yıllara ilişkin dağılımına bakıldığında sürekli artış söz konusu olup tamamlanan doktora çalışmalarının yüksek lisans çalışmalarından fazla olması göze çarpmaktadır. Cinsiyet bakımından analiz edildiğinde erkek araştırmacıların fazla olmakla birlikte yıllar geçtikçe aradaki farkın kapanma eğilimi içinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaların büyük çoğunluğu tarama özelliği göstermekte olup çoğunlukla nitel yaklaşımla hazırlanmıştır.

Öner ve Öner (2017) “*Sosyal Bilgiler Eğitiminde Coğrafya Konuları Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir Analiz ve Bibliyografya Çalışması*” adlı çalışmalarını sosyal bilgiler eğitimi alanındaki coğrafya konuları üzerine hazırlanmış lisansüstü çalışmaları inceleyerek araştırma eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırlamışlardır. Çalışmada içerik analizi kullanılmış olup 57’si yüksek lisans, 13’ü doktora olmak üzere toplam 70 lisansüstü çalışma incelenmiştir. Araştırmada çalışmaların yarısından fazlasının kadın araştırmacılar tarafından hazırlandığı ve çalışmaların çoğunlukla yardımcı doçent doktor ve doçent doktor unvanlı akademik danışmalar eşliğinde hazırlandığı tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler eğitimi alanında coğrafya konuları üzerinde en fazla çalışmanın Gazi Üniversitesinde yapılması ve araştırma kapsamındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun ilköğretim anabilim dalında olması da araştırma sonuçlarından bazılarıdır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre çalışmaların yarısından fazlası nicel yaklaşımla hazırlanmıştır. Çalışmalarda genellikle tarama ve deneysel desenler kullanılmış olup örneklem grubu olarak çoğunlukla öğrenciler tercih edilmiştir. Araştırma konuları bakımından en fazla odaklanılan konular ise öğretim yöntem ve teknikleri, öğrenme öğretme süreci ve kavram öğretimidir.

Özkaral ve Mentiş Taş (2017) “*Sosyal Bilgiler ve Karşılaştırmalı Eğitim Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi: Bir Meta-Sentez Çalışma Örneği*” adlı çalışmalarını sosyal bilgiler eğitimi alanında karşılaştırmalı eğitim konusunda yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarının analiz etmek ve çalışmaların eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırlamışlardır. Araştırma kapsamında 13’ü yüksek lisans, 3’ü doktora olmak üzere toplam 16 lisansüstü eğitim çalışması incelemeye alınmıştır. İncelenen 16 çalışmanın 6’sı Marmara Üniversitesinde yapılmıştır. İncelenen çalışmaların yarısından fazlası eğitim bilimleri enstitüsünde ve sosyal bilgiler eğitimi bilim dalında tamamlanmıştır. Ayrıca araştırmaların yaklaşık yarısı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının karşılaştırılmasına, yaklaşık yarısı da sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırılmasına yönelik hazırlanmıştır. Çalışma verilerinin çoğunlukla doküman analizi yöntemiyle toplanmış olup içerik analiziyle çözümlenmesi de araştırmanın diğer sonuçlarındandır.

Akman (2018) “*Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Drama Yöntemi Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Analizi*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasını 2000-2017

yılları arasında Türkiye’de sosyal bilgiler dersi öğretiminde drama kullanımına ilişkin hazırlanmış olan lisansüstü eğitim çalışmalarını çeşitli kriterler açısından incelemek amacıyla hazırlamıştır. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış olup doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 18 lisansüstü eğitim çalışması incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; lisansüstü tezlerin araştırma başlığı yeterliliği kısmen yeterli, özet kısmen yeterli, problem cümlesi yeterli düzeyde, alt problemler yeterli düzeyde, önem yeterli düzeyde, varsayımlar yetersiz düzeyde, sınırlılıklar yeterli düzeyde, tanımlar kısmen yeterli düzeydedir. Araştırma desenleri yeterli düzeyde, nedensel-karşılaştırmalı yöntem yetersiz düzeyde, deneysel desen yöntem yetersiz düzeyde, görüşme yetersiz düzeyde, nitel yöntem yetersiz düzeyde, evren-örneklem yeterli düzeydedir. Ayrıca veri toplama araçları kısmen yeterli düzeyde, anket yetersiz düzeyde, başarı testi kısmen yeterli düzeyde, ölçeğin geçerliliği kısmen yeterli düzeyde, ölçeğin güvenirliği yetersiz düzeyde, dilsel açıdan kısmen yeterli düzeyde, veri çözümlemesi kısmen yeterli düzeyde, bulgular yeterli düzeyde, sonuç, tartışma ve öneriler kısmen yeterli düzeyde oldukları saptanmıştır.

Dilek vd. (2018) *“Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Yüksek Lisans Tezleri: Bir İçerik Analizi Çalışması”* adlı çalışmayı Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin genel eğilimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla derlenmiş olup toplam 415 yüksek lisans tezi incelemeye alınmıştır. Araştırma verilerine göre sosyal bilgiler eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin en fazla odaklandığı konu “konu ve kavram öğretimi” olmuştur. Çalışmalarda çoğunlukla nitel ve nicel yaklaşımlar benimsenmiş olup karma yöntem çalışmaları ancak %10 oranında kalmıştır. Araştırmaların örneklem grubunu çoğunlukla öğretmenler ve öğrenciler oluştururken örneklem sayısı çoğunlukla 1-200 arasındadır. Ayrıca sosyal bilgiler eğitimi alanında en fazla yüksek lisans tezi tamamlanan üniversite Gazi Üniversitesidir.

Haçat ve Demir (2018) *“Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi (2002-2018)”* adlı çalışmalarını sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora çalışmalarının eğilimlerini belirlemek ve farklı kriterler açısından karşılaştırmak amacıyla hazırlamışlardır. Araştırmada nitel yaklaşım benimsenmiştir. Araştırma kapsamında sosyal bilgiler eğitimi alanında tamamlanan

158 doktora tezi incelenmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler eğitimi alanındaki doktora tezlerinin % 83'ünün YÖK tez merkezinde tamamının erişime açık olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre en fazla doktora çalışması Gazi Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıların cinsiyetlerine ilişkin dağılım incelendiğinde erkeklerin oranının % 60'tan daha fazla olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler eğitimi alanında doktora çalışmalarında en fazla odaklanılan konu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıdır.

Sezer vd. (2019) *“Çalışma Grubu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Olan Türkiye’deki Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”* adlı çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin örneklem olarak tercih edildiği çalışmaları incelemişlerdir. Araştırmada verileri doküman analiziyle toplayıp betimsel analiz yöntemiyle analiz etmişlerdir. Araştırmada 121’i yüksek lisans 21’i doktora tezi olmak üzere toplam 144 lisansüstü çalışmayı incelemişlerdir. Araştırmada çoğunlukla nicel yöntemlerin tercih edildiği, veri toplama aracı olarak da çoğunlukla anket, ölçek ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığını tespit etmişlerdir. Ayrıca yapılan çalışmaların çoğunlukla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşler ile öğretmenlerin algıları, tutumları, becerileri sorunları gibi öğretmenlerin kendilerine dair konular etrafında toplandığını tespit etmişlerdir.

Uzunkavak (2019) *“Türkiye’de 2004-2017 Yılları Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Öğretimi Alanında Yapılmış Doktor Tez Çalışmalarının Konu Alanı ve Metodolojik Olarak İncelenmesi”* adlı yüksek lisans tezini sosyal bilgiler eğitimi / öğretimi alanında tamamlanmış olan doktora tezlerinin konu alanı ve yöntem bakımından eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırlamıştır. Araştırma kapsamında 142 doktora tezi incelenmiştir. Araştırmada nitel yaklaşım benimsenerek doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler eğitimi/öğretimi alanındaki doktora çalışmalarında en fazla odaklanılan konular öğretim etkinlikleri ve okuryazarlık olup en fazla çalışma Gazi Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya göre çalışmaların büyük bir bölümü profesör doktor ve doçent doktor unvanlı akademik danışmanlar eşliğinde yapılmıştır. En fazla çalışılan örneklem büyüklüğünün 0-100 arası ve örneklem grubunun öğrenciler olması da araştırmanın diğer sonuçlarındandır. Ayrıca araştırmaya göre çalışmalarda en fazla kullanılan

yöntem karma yöntem olup en fazla kullanılan desen ise deneysel ve tarama desenleridir.

İbret ve Yılmaz (2019) “*Sosyal Bilgilerde Çevre Eğitimi: Lisansüstü Çalışmalara Ait Bir İnceleme*” adlı çalışmalarını sosyal bilgiler alanında çevre eğitimine yönelik lisansüstü çalışmaların yönelimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış olup doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 26’sı yüksek lisans, 4’ü doktora tezi olmak üzere toplam 30 tez incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre incelenen çalışmaların 3/1’i öğretmen veya öğretmen adaylarının görüşlerini almaya yönelik hazırlanmıştır. Çalışmaların büyük bir bölümünde nicel araştırma yöntemleri kullanılmış olup araştırma verileri çoğunlukla ölçek ile toplanmıştır.

Kılıç (2020) “*2009-2019 Yılları Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi İle İlgili Yayınlanan Makalelerin İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezi çalışmasını sosyal bilgiler eğitimi alanında yayımlanan makaleleri incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmış olup 24 farklı dergide yayımlanan 352 makale incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler eğitimi alanında yayımlanan makalelerin sayısı yıllara göre genel olarak artış eğilimindedir. Yayımlanan makalelerin konu alanına ilişkin dağılımına bakıldığında ise çalışmaların yarıya yakın bir kısmının kişisel öğrenme yaklaşımları, kişisel görüşler, algılar, tutumlar etrafında toplandığı görülmektedir. Araştırmaların yarısından fazlasından nitel yaklaşım kullanılmıştır. Araştırmaların örneklem gruplarını çoğunlukla öğretmenler, öğrenciler ve öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırma verileri çoğunlukla anket, ölçek ve görüşme ile toplanmıştır. Çalışmaların yarısından fazlası 2 yazarlı olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmacıların unvanlarına bakıldığında ise çoğunlukla doktor öğretim üyesi / yardımcı doçent doktor ve doçent doktor unvanlı araştırmacıların daha fazla olduğu görülmektedir.

Güleç ve Hüdavendigar (2020) “*Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Okuryazarlık Becerisi Başlığında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*” adlı çalışmalarını Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık konulu lisansüstü eğitim çalışmalarını incelemek amacıyla hazırlamışlardır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmış olup 17 yüksek lisans 14 doktora tezi olmak üzere toplam 31 tez incelenmiştir. Araştırmaların yıllara ilişkin dağılımına bakıldığında 2019 ve 2017

yıllarının okuryazarlık alanında en fazla çalışma yapıldığı yıllar olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete ilişkin dağılım incelendiğinde ise erkek araştırmacılarının oranının % 59, kadın araştırmacılarının oranının ise % 41 olduğu belirlenmiştir. En fazla araştırma yapılan üniversite % 30'luk oranla Gazi Üniversitesidir. En fazla araştırma yapılan okuryazarlık ise medya okuryazarlığıdır. Araştırmaların yaklaşık olarak yarısının nicel yöntemlerle yapılması da araştırmadan elde edilen sonuçlardandır.

Yaylacı ve Büyükalın (2020) "*Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmen Görüşüne Başvurulan Tezlerin Tematik Açıdan İncelenmesi (2005-2017)*" adlı çalışmalarını Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi alanında öğretmen görüşlerine başvurularak hazırlanan lisansüstü çalışmaların konu eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırlamışlardır. Betimsel tarama modelinde hazırlanan çalışmada 135'i yüksek lisans, 12'si doktora tezi olmak üzere toplam 147 lisansüstü eğitim çalışması incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin çalışmaların sosyal bilgiler eğitimi alanında öğretmen görüşlerine en fazla başvuru alan çalışmalardır. Çalışmaların en fazla gerçekleştirildiği üniversite Gazi Üniversitesidir. Araştırmaya göre incelenen çalışmaların yarıdan fazlası nicel yaklaşımla hazırlanmış olup örnek büyüklüğü olarak en fazla tercih edilen grup 101-300 kişidir.

Karakuş (2020) "*Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavramlar Konusunda Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi*" adlı çalışmasını Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi alanında kavramlar konusunda yapılmış olan lisansüstü eğitim çalışmalarını çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmacı çalışmanın durum çalışması olduğunu ve verilerin içerik analiziyle çözümlendiğini belirtmiştir. Araştırma kapsamında 44'ü yüksek lisans, 6'sı doktora olmak üzere toplam 50 çalışma incelenmiştir. Araştırmaların yıllara ilişkin dağılımı incelendiğinde kavramlar konusunda en fazla çalışmanın 2019 yılında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. İncelenen çalışmaların üniversitelere ilişkin dağılımına bakıldığında en fazla çalışmanın Ömer Halis Demir Üniversitesinde yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmaların büyük çoğunluğunda nicel yaklaşım benimsenmiş olup, örnek büyüklüğü olarak 10-100, örneklem gurubu olarak öğrenciler tercih edilmiştir. Çalışmalarda en fazla öne çıkan başlık ise "kavram yanlışlığının tespiti" olmuştur.

Altay (2020) *“Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yazılan Makalelerin Değerlendirilmesi”* adlı çalışmasını sosyal bilgiler eğitimi alanında yazılmış olan makalelerin özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlamıştır. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış olup, veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında 797 makale incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler eğitimi alanında en fazla makale Marmara Coğrafya Dergisinde yayımlanmıştır. Araştırmaların yarısından fazlası nitel yaklaşımla hazırlanmış olup durum çalışması ve tarama modelindeki çalışmalardır. Araştırma verileri çoğunlukla görüşme ve doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırmalarda örneklem grubu olarak genellikle öğrenciler, öğretmen adayları ve öğretmenler kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre araştırmalarda en fazla odaklanılan konu öğretim yöntemleri olmuştur.

Alaca (2020) *“Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Yapılan Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Değerlendirilmesi”* adlı çalışmasını sosyal bilgiler ders kitapları üzerine hazırlanan lisansüstü eğitim tezlerini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla hazırlamıştır. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış olup, veriler doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Araştırmada 125 yüksek lisans, 4 doktora olmak üzere toplam 129 tez incelenmiştir. İncelenen çalışmaların yıllara ilişkin dağılımına göre en fazla çalışma 2019 yılında, üniversitelere ilişkin dağılımına bakıldığında en fazla çalışma Gazi Üniversitesinde tamamlanmıştır. Araştırmalar çoğunlukla Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanmıştır. Araştırmalarda genellikle Türkiye’deki sosyal bilgiler ders kitaplarının inceleme konusu yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırmalarda kullanılan yöntem çoğunlukla nitel yöntemler olup, çalışmaların yaklaşık yarısı ders kitaplarını metin yönünden incelemektedir.

Kayaalp ve Karameşe (2020) *“Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan “Vatandaşlık” Konulu Lisansüstü Tezlerdeki Eğilimler”* adlı çalışmalarını sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konusu üzerine yapılmış lisansüstü çalışmaların eğilimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış olup 82 lisansüstü çalışma doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yıllara ilişkin dağılım incelendiğinde vatandaşlık konusundaki tezlerin 5/1’inin 2019 yılında yazıldığı belirlenmiştir. İncelenen araştırmalarda en fazla

odaklanılan konunun “vatandaşlık algı ve yeterliliği” olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çalışmalarda genellikle nicel ve nitel araştırma yaklaşımları tercih edilmektedir. Araştırma örneklemelerini genellikle öğrenciler, öğretmen adayları ve öğretmenler oluşturmakta olup, araştırma verileri de ölçek, anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmaktadır.

Mutlu vd. (2020) “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Teknolojisi Kullanımı ile İlgili Tezlerin İncelenmesi*” adlı çalışmalarını 2007-2017 yılları arasında lisansüstü düzeyde Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında ve öğretim teknolojisi konu kapsamında yapılan lisansüstü eğitim çalışmalarını incelemek amacıyla hazırlamışlardır. Araştırmacılar araştırmanın sistematik derleme modelinde olduğunu ve doküman incelemesi yönteminin kullanıldığını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında 68’i yüksek lisans, 11’i doktora olmak üzere toplam 79 lisansüstü eğitim çalışması incelenmiştir. İncelenen araştırmaların % 75’inin nicel yaklaşımla hazırlandığı ve % 86’sının deneysel çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. İncelenen 79 çalışmanın 73’ü 1-200 arasında örneklem grubu üzerinde yürütülmüştür. Araştırmalarda en fazla kullanılan veri toplama aracının başarı testleri olduğu saptanmıştır.

Zayımoğlu Öztürk ve Sığnaktekin (2021) “*Türkiye’de İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Alanında Yapılan ve Ulusal İndeksli Dergilerde Yayımlanan Araştırmalara Yönelik Bir İnceleme*” adlı çalışmalarını Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi içerisinde tarih ve tarih öğretimi konularında yapılan lisansüstü çalışmaları ve bu çalışmaların çeşitli değişkenler açısından eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırlamıştır. Araştırma nitel yaklaşımla hazırlanmış olup, 63 yüksek lisans tezi, 9 doktora tezi olmak üzere toplam 72 tez incelenmiştir. Araştırmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla 2019 yılında sosyal bilgiler eğitimi alanında tarih konulu tezlerin yazıldığı belirlenmiştir. Ayrıca üniversitelere ilişkin dağılım incelendiğinde bu alanda en fazla çalışmanın Marmara Üniversitesinde yapıldığı tespit edilmiştir. İncelemeye alınan çalışmalarda en fazla kullanılan yöntem nitel yöntemler olup örneklem grubu olarak öğretmenler ve öğrenciler sıklıkla tercih edilmiştir. Çalışmalarda en fazla odaklanılan konu sosyal bilgilerde tarih konularının öğretimi olmuştur. Araştırmaların verileri çoğunlukla görüşme formu, doküman taraması ve başarı testleri aracılığıyla toplanmıştır.

Bayram (2021) *“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebiyat Ürünlerinin Kullanımı Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”* adlı çalışmasını Sosyal Bilgiler öğretiminde sözlü ve yazılı edebi ürünlerin kullanımı konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla hazırlamıştır. Araştırmada nitel yaklaşım benimsenmiş olup doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 19’u yüksek lisans, 2’si doktora olmak üzere toplam 21 lisansüstü eğitim çalışması değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmada bu konudaki en fazla çalışmanın Gazi Üniversitesinde yapıldığı tespit edilmiştir. İncelenen çalışmaların yarıdan fazla nicel yaklaşımla hazırlanmış olup, yaklaşık yarısı deneysel çalışmalardır. İncelenen araştırmaların verileri çoğunlukla akademik başarı testi ve anketler aracılığıyla toplanmıştır.

Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmaları inceleyen en kapsamlı çalışmanın İsmail Hakkı Demircioğlu, Selahattin Kaymakcı ve Ebru Demircioğlu editörlüğünde hazırlanmış olan 35 bölümden oluşan *“Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı”* olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu kitaptaki bölümler şu şekildedir;

1. Sosyal Bilgiler ve Antropoloji (Akpınar & Cantürk, 2021)
2. Sosyal Bilgilerde Atatürkçülük Konularının Öğretimi (Faiz & Dönmez, 2021)
3. Sosyal Bilgilerde Barış Eğitimi (Aktaş & Erol Şahin, 2021)
4. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Bilgi Sistemleri Eğitimi (Aksoy, 2021)
5. Sosyal Bilgiler ve Coğrafya (Karakuş & Karaman, 2021)
6. Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları (Kabapınar & Yabansu, 2021)
7. Sosyal Bilgilerde Dezavantajlı Gruplar (Zayimoğlu Öztürk & Öztürk, 2021)
8. Sosyal Bilgilerin Doğası (Köksal, 2021)
9. Sosyal Bilgiler ve Edebiyat (Kaya & Akkuş, 2021)
10. Sosyal Bilgiler ve Ekonomi (Yıldırım, 2021)
11. Sosyal Bilgiler ve Felsefe (Pamuk & Pamuk, 2021)
12. Sosyal Bilgiler ve Hukuk (Oğuz Haçat, 2021)
13. Sosyal Bilgilerde Kimlik (Karasu Avcı & İbret, 2021)
14. Sosyal Bilgilerde Kültürel Miras Eğitimi (Çulha Özbaş & Yeşilbursa, 2021)
15. Sosyal Bilgilerde Küresel Eğitim (Günel & Pehlivan Yılmaz, 2021)
16. Sosyal Bilgiler ve Matematik (Yıldız, 2021)

17. Sosyal Bilgiler ve Medya-İletişim (Ardıç & Altun, 2021)
18. Sosyal Bilgiler ve Okul Öncesi Eğitim (Aktın, 2021)
19. Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenme Ortamları (Avcı Akçalı, 2021)
20. Sosyal Bilgilerde Okuryazarlıklar (Tokdemir & Beldağ, 2021)
21. Sosyal Bilgilerde Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikleri (Kaya & Özgenel, 2021)
22. Sosyal Bilgilerde Öğretmen/Lisans Eğitimi (Topçu & Elmacı, 2021)
23. Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme (Çalışkan & Uymaz, 2021)
24. Sosyal Bilgilerde Planlama (Sağlam, 2021)
25. Sosyal Bilgiler ve Popüler Kültür (Karadeniz & Tunç Şahin, 2021)
26. Sosyal Bilgiler ve Psikoloji-Sosyal Psikoloji (Uygun, 2021)
27. Sosyal Bilgiler ve Sanat-Estetik (Güngör Akıncı, 2021)
28. Sosyal Bilgiler ve Siyaset Bilimi (İnan, 2021)
29. Sosyal Bilgilerde Soru Sorma Becerilerinin Öğretimi (Akça Berk & Gültekin, 2021)
30. Sosyal Bilgiler ve Sosyoloji (Alabaş, 2021)
31. Sosyal Bilgiler ve Tarih (Akbaba & Kılcan, 2021)
32. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi (Çiydem & Coşğun Kandal, 2021)
33. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet (Demircioğlu, 2021)
34. Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Bilgisi (Güven, 2021)
35. Sosyal Bilgilerde Yazma Becerisinin Kullanımı (Kiriş Avaroğulları & Avaroğulları, 2021)

Çalışmada sosyal bilgiler eğitimi alanındaki kitaplar, tezler ve makaleler 35 konu başlığı altında incelenmiştir. Bölümler tek ya da iki yazar tarafından hazırlanmıştır. İnceleme prensibi bölüm yazarlarına göre farklılık göstermekle beraber genel anlamda araştırmaların odaklandığı konular, yıllar, araştırma yöntemi, örneklem grupları ve örneklem büyüklükleri, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri bakımından analizler yapılmıştır. Bazı bölümlerde bütüncül bir değerlendirme söz konusuyken bazı bölümlerde de incelenen çalışmalar tek tek ele alınmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi ve uygulama süreci hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılan Tezlerin Eğilimini belirlemek amacıyla hazırlandığından nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. “Nitel araştırmacılar, insanların oluşturdukları anlamları kavramayla ilgilenirler”(Merriam, 2015, s. 13). Nitel araştırmanın bir şemsiye kavram olması ve şemsiyenin altında farklı disiplinlerle ilgili pek çok kavramın yer almasından dolayı herkes tarafından kabul edilen tek bir tanımı bulunmamaktadır (Demirbaş, 2016). Johnson ve Christensen (2014)’e göre nitel araştırmalar, nitel verilerle hazırlanan keşifsel çalışmalardır. Yıldırım ve Şimşek (2013)’e göreyse nitel araştırmalar nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların kendi ortamlarında bütüncül ve gerçekçi bakış açısıyla nitel bir süreç izlenerek değerlendirildiği çalışmalardır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında YÖK Tez Merkezine Sosyal Bilgiler Bilim Dalı olarak girilmiş olan 7, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı olarak girilmiş olan 80, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı olarak girilmiş olan 31, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı olarak girilmiş olan 848, Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı olarak girilmiş olan 14, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı olarak girilmiş olan 691 tez olmak üzere toplam 1671 tez incelenmiştir. Ancak yapılan incelemeler neticesinde her ne kadar Sosyal Bilgilerle ilgili bilim ya da anabilim dallarında yapılmış olsalar da konu itibarıyla tarih, coğrafya vb. çalışmalar olması; örneklem grubunun sosyal bilgilerin kapsamı dışında kalan anaokulu, lise öğrencilerinden veya sosyal bilgiler dışındaki öğretmen adaylarından oluşması gibi nedenlerden dolayı 391 çalışma değerlendirmeye alınmayarak 1280 çalışma araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri doküman inceleme yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma öncesinde elde mevcut olan herhangi bir şey doküman olarak nitelendirilebilir (Merriam, 2015). “Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili

bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller (kitap, dergi, gazete, arşiv, mektup, günlük resmi yayın ve istatistikler vb.) olabileceği gibi konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar şeklinde de olabilir.”(Cansız Aktaş, 2016, s. 363). Çoğunlukla kolay ulaşım sağlanabilmesine rağmen bazen göz ardı edilebilen önemli bilgi kaynaklarından birisi de daha önceki çalışmalar ve bilgi bankalarıdır (Merriam, 2015). Bu çalışmanın verileri de geçmişteki çalışmaların arşivlenerek kayıt altına alındığı Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi kayıtları kullanılarak toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada doküman analizi sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Bilgin (2006)’e göre içerik analizi; bir söylemin ilk bakışta algılanan anlamını değil, üstü örtülü anlamını ortaya çıkarmayı sağlayan, mesajda bireyi gizli bir şekilde etkileyen unsurların belirlenmesine yönelik yapılan ikinci okumalardır. İçerik analizinin; frekans analizi, kategorisel analiz, değerlendirici analiz, olumsuzluk/ilişki analizi gibi farklı analiz teknikleri bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerin araştırma konularına göre dağılımları incelenirken kategorisel analiz tekniği kullanılmıştır. Bilgin (2006)’e göre kategorisel analiz “bir mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin, belli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılması” (s. 19) şeklinde tanımlanmaktadır. Betimsel analiz ise daha önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde sınıflandırılarak, özetlenip yorumlanması işidir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bu çalışmada, Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan tezlerin; yüksek lisansa veya doktora derecesine göre dağılımları, yıllara göre dağılımları, üniversitelere göre dağılımları, araştırma yöntemine göre dağılımları, araştırma modellerine göre dağılımları, örneklem gruplarına göre dağılımları, örneklem büyüklüğüne göre dağılımları frekans ve yüzde değerleriyle analiz edilmiştir. Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerin araştırma konularına göre dağılımları analiz edilirken önce kodlar oluşturulmuş, daha sonra da kodlar birleştirilerek kategoriler belirlenerek yüzde ve frekans değerleriyle sunulmuştur.

4. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problem durumlarına yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmaların yıllara göre derecelerinin dağılımı tablo 4.1’de görülmektedir.

Tablo 4.1. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların yıllara göre derecelerinin dağılımı

Yıllar	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
2000	3	,2	0	0	3	,2
2001	3	,2	0	0	3	,2
2002	3	,2	0	0	3	,2
2003	4	,3	0	0	4	,3
2004	9	,7	0	0	9	,7
2005	26	2	0	0	26	2
2006	11	,9	1	,1	12	,9
2007	16	1,3	4	,3	20	1,6
2008	34	2,7	6	,5	40	3,1
2009	39	3	6	,5	45	3,5
2010	63	4,9	16	1,3	79	6,2
2011	50	3,9	17	1,3	67	5,2
2012	39	3	11	,9	50	3,9
2013	33	2,6	13	1	46	3,6
2014	50	3,9	11	,9	61	4,8
2015	50	3,9	12	,9	62	4,8
2016	59	4,6	13	1	72	5,6
2017	79	6,2	12	,9	91	7,1
2018	81	6,3	16	1,3	97	7,6
2019	254	19,8	16	1,3	270	21,1
2020	84	6,6	15	1,2	99	7,7
2021	104	8,1	17	1,3	121	9,5
Toplam	1094	85,5	186	14,5	1280	100

Tablo 4.1 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların 2000 yılından yıllar bazında genel olarak artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında doktora tezleri 2006 yılı ve sonrasında görülmektedir. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmaların büyük

çoğunluğunu yüksek lisans çalışmaları (f=1094, %85,5) oluşturmaktadır. Ayrıca tabloda yıllar bazında inceleme yapıldığında en dikkat çekici detay 2019 yılındaki gerek yüksek lisans düzeyinde gerekse doktora düzeyindeki artıştır. 2019 yılında tamamlanan hem yüksek lisans düzeyindeki hem de doktora düzeyindeki çalışmalar bu güne yapılan çalışmaların yaklaşık olarak % 20'sini oluşturmaktadır. Bu olağanüstü artışın sebebine yönelik inceleme yapıldığında 18.05.2018 tarihinde YÖK kanununda geçici madde eklemek suretiyle yapılan değişiklikle özetle terör suçu haricindeki sebeplerden üniversite ile ilişkileri kesilen öğrencilere af getirildiği görülmüştür. Söz konusu olağanüstü artışın da bu sebeple üniversitelere dönen öğrencilerin yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamlamalarından kaynaklı bir artış olabileceği düşünülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmaların üniversitelere ilişkin dağılımları tablo 4.2 – 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.2 – 4.5 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan ilk çalışmaların Niğde Üniversitesinde yapıldığı ve Sosyal Bilgiler eğitimi alanında en fazla lisansüstü eğitim çalışması yapan üniversitelerin de Gazi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında özellikle Gazi Üniversitesinin 170 lisansüstü eğitim çalışması ile en fazla lisansüstü eğitim çalışmasına sahip olan üniversite olmasında Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimi anabilim dalları arasında en fazla öğretim üyesine sahip olan anabilim dalı olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 4.2. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı

Üniversiteler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Gazi Üniversitesi	0	0	0	2	4	20	8	3	15	12	23	18	10	9	6	5	6	6	0	10	4	9	170
Marmara Üniversitesi	0	0	2	0	0	3	0	6	4	3	15	7	3	7	5	7	5	8	2	25	5	1	108
Atatürk Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	1	3	0	1	0	4	5	4	9	3	5	2	4	8	7	0	56
Fırat Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	1	0	4	2	1	5	3	3	0	0	5	3	5	7	4	11	54
Sakarya Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	1	1	3	3	3	1	0	2	1	3	1	0	15	3	4	41
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	5	21	4	2	38
Niğde Üniversitesi	3	0	0	0	1	0	0	0	0	3	7	9	2	4	1	1	0	2	2	3	0	0	38
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	4	6	6	1	5	7	1	33
Uşak Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	1	4	6	4	8	1	4	33
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	3	6	5	0	1	0	1	1	5	7	3	0	0	0	32
Aksaray Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	1	2	3	0	1	6	6	4	1	30
Kastamonu Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	1	1	4	4	2	5	1	2	4	30
İnönü Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	3	1	4	1	5	6	2	3	29
Necmettin Erbakan Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4	2	0	5	4	8	1	3	29
Afyon Kocatepe Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	3	0	1	0	0	1	0	0	3	9	2	4	27
Dumlupınar Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0	0	1	1	6	4	1	4	4	0	0	27
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	0	0	0	1	1	0	1	2	1	3	2	0	1	0	1	2	4	3	0	0	0	0	22
Selçuk Üniversitesi	0	1	0	1	3	3	1	4	3	1	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22

Tablo 4.3. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı (devamı)

Üniversiteler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Dokuz Eylül Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	5	1	0	2	0	1	0	0	3	4	0	2	21
Anadolu Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	2	1	0	1	8	2	2	20
Pamukkale Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	3	0	1	1	2	1	3	0	5	0	0	19
Erciyes Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0	2	0	3	8	1	0	18
Adıyaman Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	1	3	2	3	4	0	0	17
Ahi Evran Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	4	0	2	3	1	2	0	0	0	17
Bursa Uludağ Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	8	5	17
Kafkas Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	2	3	0	0	2	2	1	0	3	0	0	16
Balıkesir Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0	0	3	0	3	0	4	0	1	15
Erzincan Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	2	0	2	0	1	3	0	0	0	0	15
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	2	6	15
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	3	7	15
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	9	2	0	14
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	11	1	1	14
Trabzon Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	5	2	14
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	6	1	1	13
Amasya Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	2	3	2	2	13
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	7	3	13
Yıldız Teknik Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	7	3	12

Tablo 4.4. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı (devamı)

Üniversiteler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Akdeniz Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3	4	10
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6	1	2	10
Mersin Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	10
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	0	1	9
Cumhuriyet Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	2	2	1	0	0	9
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	6	1	1	9
Adnan Menderes Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	1	1	1	2	0	0	0	0	8
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	2	1	8
Celal Bayar Üniversitesi	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	2	0	0	1	0	0	0	8
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	1	1	8
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	4	7
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	2	6
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	1	6
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0	6
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3	5
Giresun Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	1	0	0	5
İstanbul Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	1	1	0	0	0	5
Karadeniz Teknik Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5
Ankara Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	1	4

Tablo 4.5. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların danışmanların üniversitelere göre dağılımı (devamı)

Üniversiteler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Bartın Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	1	4
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4
Gaziantep Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	3
Sinop Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
Çukurova Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Hacettepe Üniversitesi	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2
Uludağ Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Toplam	3	3	3	4	9	26	12	20	40	45	79	67	50	46	61	62	72	91	97	270	99	121	1280

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmamanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemlerine ilişkin dağılımlar tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı

Yıllar	Nicel		Nitel		Karma	
	f	%	f	%	f	%
2000	3	0,2	0	0	0	0
2001	2	0,2	0	0	1	0,1
2002	2	0,2	1	0,1	0	0
2003	3	0,2	1	0,1	0	0
2004	8	0,6	1	0,1	0	0
2005	20	1,6	5	0,4	1	0,1
2006	8	0,6	2	0,2	1	0,1
2007	9	0,7	8	0,6	3	0,2
2008	22	1,7	11	0,9	7	0,5
2009	28	2,2	8	0,6	9	0,7
2010	51	4	18	1,4	10	0,8
2011	33	2,6	17	1,3	17	1,3
2012	30	2,3	10	0,8	10	0,8
2013	21	1,6	14	1,1	11	0,9
2014	29	2,3	22	1,7	10	0,8
2015	24	1,9	21	1,6	17	1,3
2016	26	2	36	2,8	10	0,8
2017	36	2,8	34	2,7	21	1,6
2018	43	3,4	40	3,1	14	1,1
2019	99	7,7	134	10,5	37	2,9
2020	25	2	46	3,6	28	2,2
2021	37	2,9	67	5,2	17	1,3
Toplam	559	43,7	496	38,8	224	17,5

Tablo 4.6 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların % 43,7’sinde nicel, %38,8’inde nitel ve % 17,5’inde ise karma araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmaların yarıya yakın bir bölümünde nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığını ve en az tercih edilmiş olan araştırma yönteminin de karma araştırma yöntemi olduğunu göstermektedir. Yıllar bazında incelendiğinde ise 2019 yılında tamamlanmış olan lisansüstü çalışmaların yarıdan fazlasının nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmalarda kullanılan araştırma modellerine ilişkin dağılımlar tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların araştırma modellerine göre dağılımı

Yıllar	Betimsel	Yarı Deneysel	İlişkisel	Eylem	Olgubilim	Durum
2000	3	0	0	0	0	0
2001	2	1	0	0	0	0
2002	3	0	0	0	0	0
2003	1	2	0	0	0	1
2004	5	3	0	0	0	1
2005	19	5	0	0	0	2
2006	7	4	0	0	0	0
2007	6	6	1	4	0	3
2008	19	8	1	0	0	12
2009	26	8	3	4	0	4
2010	34	29	0	5	2	9
2011	31	20	0	3	0	13
2012	25	15	0	0	2	8
2013	24	9	1	4	0	8
2014	35	11	1	2	3	9
2015	29	13	3	3	3	11
2016	29	13	2	3	8	17
2017	39	21	1	4	2	24
2018	27	27	5	5	9	24
2019	88	39	16	27	25	75
2020	25	21	6	7	14	26
2021	33	14	9	2	14	49
Toplam	510	269	49	73	82	296

Tablo 4.7 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların büyük çoğunluğunun mevcut durumu ortaya koymaya yönelik olan betimsel çalışmalar olduğu görülmektedir. Betimsel araştırmalardan sonra Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda kullanılan araştırma modelleri kullanım sıklığına göre sırasıyla durum, yarı deneysel, olgubilim (fenomoloji), eylem ve ilişkisel araştırma modelinin kullanıldığı çalışmalardır. Yıllar bazında değerlendirildiğinde ise hemen hemen bütün yıllarda betimsel araştırma modelinin kullanıldığı çalışmalar çoğunluktadır.

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmalarda kullanılan örneklem gruplarına ilişkin dağılımlar tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların örneklemlerinin örneklem gruplarına göre dağılımı

Örneklem Grubu	f	%
Öğrenci	501	39,1
Öğretmen	287	22,4
Öğretmen Adayı	198	15,5
Kitap	112	8,8
Öğrenci + Öğretmen	63	4,9
Öğretmen + Öğretmen Adayı	15	1,2
Öğrenci + Veli	6	,5
Öğretmen + Akademisyen	6	,5
Akademisyen	5	,4
Öğrenci + Öğretmen + Yönetici + Müfettiş	4	,3
Multimedya (Film/ Video/ Şarkı)	3	,2
Veli	4	,3
Öğrenci + Veli + Öğretmen	5	,4
Diğer	71	5,6
Toplam	1280	100

Tablo 4.8 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda örneklem gruplarının % 39,1’inin öğrencilerden, % 22,4’ünün öğretmenlerden, % 15,5’inin öğretmen adaylarından ve % 8,8’inin kitaplardan oluştuğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların, büyük çoğunlukla dersin muhatabı olan öğrenciler ve dersin uygulayıcısı olan öğretmenler üzerinde gerçekleştirildiğini göstermektedir.

4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmaların örneklem büyüklüklerine ilişkin dağılımları tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların kullanılan örneklem büyüklüğüne göre dağılımı

Örneklem Büyüklüğü	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1-50	396	30,9	54	4,2	450	35,2
51-100	178	13,9	47	3,7	225	17,6
101-200	150	11,7	17	1,3	167	13,0
201-500	187	14,6	23	1,8	210	16,4
501-1000	78	6,1	17	1,3	95	7,4
1000 +	25	2,0	20	1,6	45	3,5
Belirtilmemiş	80	6,3	8	0,6	88	6,9
Toplam	1094	85,5	186	14,5	1280	100,0

Tablo 4.9 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda gerek yüksek lisans aşamasında gerekse doktora aşamasında en fazla tercih edilen örneklem büyüklüğü 1-50 arası olmuştur. Çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde daha çok, daha küçük örneklem gruplarıyla çalışma eğiliminde olduğu ifade edilebilir. Örneklem büyüklüğü seçiminde etkili olabilecek en önemli faktörlerden birisi de kullanılan araştırma modelidir. Örneklem büyüklüklerinin araştırma modellerine ilişkin dağılımları tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda kullanılan örneklem büyüklüklerinin araştırma modellerine ilişkin dağılımı

Örneklem Büyüklüğü	Betimsel	Deneyssel	İlişkisel	Eylem	Olgubilim	Durum
1-50	39	101	1	61	47	200
51-100	62	130	0	4	9	20
101-200	109	28	8	3	11	8
201-500	160	8	27	1	8	6
501-1000	79	1	9	0	5	1
1000 +	40	0	4	0	0	1
Belirtilmemiş	21	1	0	4	2	60
Toplam	510	269	49	73	82	296

Tablo 4.10 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan deneyssel ve durum çalışmalarında çoğunlukla 1-100 arasında örneklem büyüklüğü tercih edildiği görülmektedir. Örneklemin büyük kitlelerden oluştuğu çalışmalar daha çok betimsel araştırma modelinde gerçekleştirilen çalışmalardır. Nitekim 1000 üzeri örneklem büyüklüğünde gerçekleştirilen 45 çalışmanın 40’ı betimsel desenlide gerçekleştirilen çalışmalardan oluşmaktadır.

4.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan lisansüstü çalışmaların hangi konularda yoğunlaştığını belirlemek için içerik analizi yapılarak öncelikle 372 farklı kod üretilmiştir. Daha sonra üretilen kodlar ortak özellikleri dikkate alınarak 29 farklı kategoride toplanmıştır. Oluşturulan kategorilere ilişkin dağılım tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların odak noktalarına ilişkin dağılımı

Kategori	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Öğretim yöntemi, stratejisi	111	8,7	47	3,7	158	12,3
Materyal Kullanımı	107	8,4	18	1,4	125	9,8
Etkinlik Kullanımı	108	8,4	13	1	121	9,5
Ders Kitabı İnceleme	103	8	5	0,4	108	8,4
Beceriler	79	6,2	12	0,9	91	7,1
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	76	5,9	9	0,7	85	6,6
Değerler	75	5,9	9	0,7	84	6,6
Çevre	46	3,6	5	0,4	51	4
Öğretmenlik Mesleğine ilişkin tutum ve yeterlilik	33	2,6	9	0,7	42	3,3
Kazanım Düzeyi	37	2,9	4	0,3	41	3,2
Vatandaşlık	26	2	13	1	39	3
Eğitim-Öğretim Sorunları	30	2,3	1	0,1	31	2,4
Kavram	27	2,1	3	0,2	30	2,3
Derse Yönelik Tutum, Kaygı, Beklenti	25	2	2	0,2	27	2,1
Ölçme Değerlendirme	22	1,7	0	0	22	1,7
Demokrasi	16	1,3	2	0,2	18	1,4
Çok kültürlülük	12	0,9	0	0	12	0,9
Kültür	9	0,7	3	0,2	12	0,9
Coğrafya	8	0,6	3	0,2	11	0,9
Tarih	7	0,5	3	0,2	10	0,8
Öğrenme	9	0,7	0	0	9	0,7
Ekonomi-Finans Okuryazarlığı	4	0,3	4	0,3	8	0,6
Sosyal medya	6	0,5	2	0,2	8	0,6
Özel öğrenciler	4	0,3	3	0,2	7	0,5
Kişisel Özellikler	6	0,5	1	0,1	7	0,5
EBA	6	0,5	0	0	6	0,5
Tartışmalı (Hassas) Konular	5	0,4	1	0,1	6	0,5
Literatür inceleme	5	0,4	0	0	5	0,4
Diğer	92	7,2	14	1,1	106	8,3
Toplam	1010	85,5	172	14,5	1182	100,0

Tablo 4.11 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmalarda en fazla öğretim yöntemi / stratejisi (% 12,3), materyal kullanımı (% 9,8), etkinlik kullanımı (% 9,8), ders kitabı inceleme (% 8,4), beceriler (% 7,1), sosyal bilgiler dersi öğretim programı (% 6,6) ve değerlere (% 6,6) odaklanıldığı görülmektedir. Araştırmalarda en fazla odaklanılan bu kategorilerden ilki olan öğretim yöntemi/ stratejilerinin dağılımı tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan öğretim yöntemi / stratejilerinin dağılımı

ÖYS	f	%	ÖYS	f	%
İşbirlikli Öğrenme	13	8,2	Araştırma İnceleme Yoluyla Öğretim	1	0,6
Çoklu Zekâ Kuramı	10	6,3	Bağlam Temelli Öğrenme	1	0,6
Gezi Gözlem	10	6,3	Beyin Fırtınası Tekniği	1	0,6
Öğretim Yöntemi	9	5,7	Beyin Temelli Öğrenme	1	0,6
Aktif Öğrenme	8	5,1	Bildiklerim- Bilmek İstediklerim- Öğrendiklerim Stratejisi Kullanımı	1	0,6
Ters yüz Sınıf Modeli	7	4,4	Birinci Elden Kaynaklara Dayalı Öğretim	1	0,6
Yaşam boyu Öğrenme	7	4,4	Çocuktan Çocuğa Öğretim Yaklaşımı	1	0,6
Karakter Eğitimi	6	3,8	Çoklu Giriş Noktaları Kullanımı	1	0,6
Probleme Dayalı Öğrenme	6	3,8	Durumlu Öğrenme	1	0,6
Proje Tabanlı Öğrenme	6	3,8	Duygusal Zekâ	1	0,6
Örnek Olay Yöntemi	5	3,2	Gömülü Teori	1	0,6
Argümantasyon Temelli Öğretim	4	2,5	İnternet Tabanlı Öğretim	1	0,6
Okul dışı Öğrenme	4	2,5	Kavram Analizi Yöntemi	1	0,6
Otantik Öğrenme	4	2,5	Konuşma Halkası Tekniği	1	0,6
Bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler Programı	3	1,9	Mekânsal Teknolojilere Dayalı Öğretim	1	0,6
Kanıt Temelli Öğrenme	3	1,9	Mikro öğretim	1	0,6
Kapsayıcı Eğitim	3	1,9	Modelleme Tekniği Kullanımı	1	0,6
5E Öğrenme Modeli	2	1,3	NLP Yöntemi Kullanımı	1	0,6
Çoklu Ortama Dayalı Öğretim	2	1,3	Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımı	1	0,6
Farklılaştırılmış Öğretim Yöntemi	2	1,3	Öyküleştirme Yöntemi	1	0,6
Hizmet Ederek Öğrenme	2	1,3	Programlandırılmış Öğretim	1	0,6
Kuantum Öğrenme Modeli	2	1,3	Senaryo Tabanlı Eğitim	1	0,6

REACT Stratejisi Etkinlikle Öğretim	2	1,3	Sivil Katılım Stratejisi	1	0,6
Uzaktan Eğitim	2	1,3	Sorgulamaya Dayalı Öğretim	1	0,6
7E Öğrenme Modeli	1	0,6	Storyline Yöntemi	1	0,6
Ahlaki İkilem Yaklaşımına Dayalı Öğretim	1	0,6	Tartışma Tekniklerinin Kullanımı	1	0,6
Akademik Çelişki Tekniği ile Öğretim	1	0,6	Yansıtıcı Düşünme Uygulamaları	1	0,6
Alternatif Öğretim Teknikleri	1	0,6	Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımı	1	0,6
Analoji Kullanımı	1	0,6	Yedi İlke Uygulaması	1	0,6
Anlamlı Öğrenme	1	0,6	Yer Temelli Öğrenme	1	0,6
Toplam				158	100

Tablo 4.12 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmaların 60 farklı öğretim yöntemi / stratejisine odaklandığı görülmektedir. Araştırmalarda en fazla odaklanılan öğretim yöntemi stratejisi ise işbirlikli öğrenme (% 8,2), çoklu zeka kuramı (% 6,3) ve gezi gözlem yoluyla öğretim (% 6,3) olmuştur.

Sosyal Bilgiler eğitimi araştırmalarında en fazla odaklanılan konulardan birisi olan materyal kullanımına ilişkin hangi materyallere odaklanıldığına ilişkin dağılım tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.13. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan materyallerin dağılımı

Materyal	f	%	Materyal	f	%
Edebi Ürün	28	22,4	Fotoğraf	2	1,6
Teknoloji	25	20,0	Şiir	2	1,6
Materyal	13	10,4	Temsili Resim	2	1,6
Hikâye	7	5,6	3D Modelleme	1	,8
Karikatür	7	5,6	Belgesel	1	,8
Çizgi Roman	5	4,0	Çizgi Film	1	,8
Artırılmış Gerçeklik	4	3,2	Gazete Haberleri	1	,8
Güncel Olay	4	3,2	Google Earth	1	,8
Biyografi	3	2,4	İnformal Kaynak	1	,8
İletişim Teknolojileri	3	2,4	Minyatür	1	,8
Tarihi Roman	3	2,4	Para, Pul	1	,8
Animasyon	2	1,6	Tarihsel Kanıt	1	,8
Çocuk Dergilerinin	2	1,6	Tiyatro Eserleri	1	,8
Çalışma Yaprağı	2	1,6	Video	1	,8
Toplam				125	100

Tablo 4.13 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü eğitim çalışmalarında 28 farklı kategorideki materyallere odaklanıldığı ve en fazla odaklanılan eğitim materyallerinin edebi ürünler (% 22,4) ve teknoloji (% 20) olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi araştırmalarında en fazla odaklanılan konulardan bir başkası olan etkinlik kullanımına ilişkin hangi etkinliklere odaklanıldığına ilişkin dağılım tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan etkinliklerin dağılımı

Etkinlik	f	%	Etkinlik	f	%
Drama	19	15,7	Dijital Öykü Kullanımı	2	1,7
Müze	14	11,6	Zihin Haritası	2	1,7
Oyun	12	9,9	Aile Katılımlı Etkinlik	1	,8
Etkinlikle Öğretim	9	7,4	Ders İmecesi Uygulaması	1	,8
Tarihi Mekân Kullanımı	8	6,6	Derste Uygulanan Etkinlikler	1	,8
Yerel Tarih Kullanımı	8	6,6	Kavram Bulmacası	1	,8
Müzik	5	4,1	Kavram Haritası	1	,8
Tarihsel Empati Etkinliği	5	4,1	Mezarlık ve Şehitlik Kullanımı	1	,8
Ders Dışı Etkinlikler	4	3,3	Mobil Uygulama	1	,8
Film Dizi Kullanımı	4	3,3	Oryantiring	1	,8
Sanal Müze	4	3,3	Öğrenme Amaçlı Yazma	1	,8
Sözlü Tarih	4	3,3	Örnek Olay	1	,8
CBS Kullanımı	3	2,5	Proje Fuarı İle Öğretim	1	,8
Etkinlik Kullanımı	3	2,5	Siyasi Mekânlara Dayalı Öğrenme	1	,8
Yakın Çevreye Ait Unsurlar	3	2,5			
Toplam				121	100

Tablo 4.14 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında hazırlanan lisansüstü çalışmalarda 29 farklı kategorideki etkinliklere odaklanıldığı ve en fazla odaklanılan etkinliklerin drama (% 15,7) ve müze (% 11,6) etkinlikleri olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmalarda en fazla odaklanılan konulardan birisi olan ders kitabı inceleme çalışmalarının yıllara göre dağılımı tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.15. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda ders kitabı incelemeye odaklanılan çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yıllar	f	%
2004	1	0,9
2005	2	1,9
2007	3	2,8
2008	6	5,6
2009	3	2,8
2010	6	5,6
2011	6	5,6
2012	3	2,8
2014	2	1,9
2015	6	5,6
2016	6	5,6
2017	11	10,2
2018	6	5,6
2019	28	25,9
2020	4	3,7
2021	15	13,9
Toplam	108	100

Tablo 4.15 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ders kitabı incelemeye odaklanan çalışmaların en fazla 2019 yılında (% 25,9) gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumun gerçekleşmesinde 2018 yılında öğretim programı ve ders kitaplarının güncellenmesinin etkili olabileceği ifade edilebilir. Ders kitabı incelemeye odaklanan çalışmaların ders kitaplarını hangi açıdan incelediğine bakıldığında ise çalışmaların 76 farklı kategoride toplandığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmalarda en fazla odaklanılan konulardan birisi olan beceri odaklı çalışmaların yıllara göre dağılımı tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda beceri odaklı çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yıllar	f	%
2002	1	1,1
2005	1	1,1
2007	1	1,1
2008	1	1,1
2009	1	1,1
2010	9	9,9
2011	6	6,6

2012	2	2,2
2013	2	2,2
2014	8	8,8
2015	3	3,3
2016	6	6,6
2017	1	1,1
2018	10	11,0
2019	21	23,1
2020	4	4,4
2021	14	15,4
Toplam	91	100

Tablo 4.16 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda beceri odaklı çalışmaların en fazla gerçekleştirildiği yıl 2019 (% 23,1) olduğu görülmektedir. Ayrıca 2000’li yılların başlarında beceri odaklı çalışmaların azlığı da dikkat çekmektedir. Gerçekleştirilen çalışmaların hangi becerilere odaklandığına ilişkin dağılışı tablo 4.17’ de verilmiştir.

Tablo 4.17. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda odaklanılan becerilerin dağılımı

Beceri	f	%	Beceri	f	%
Medya Okuryazarlığı	14	15,4	Coğrafi Beceriler	1	1,1
Eleştirel Düşünme	11	12,1	Görsel Okuma	2	1,1
Girişimcilik Becerisi	9	9,9	Gözlem Becerisi	2	1,1
Harita Becerileri	8	8,8	Karar Verme Becerisi	1	1,1
Empati Becerisi	7	7,7	Mekânı Algılama Becerisi	1	1,1
Grafik Hazırlama ve Okuma	6	6,6	Okuma Becerileri	1	1,1
Beceriler	4	4,4	Ölçek Kullanma	1	1,1
Tarihsel Düşünme Becerileri	3	3,3	Problem Çözme Becerisi	1	1,1
Yaratıcı Düşünme	3	3,3	Sorgulama Becerisi	1	1,1
21. yy. Öğrenen Becerileri	2	2,2	Soru Sorma Becerisi	1	1,1
İletişim Becerisi	2	2,2	Sosyal Problem Çözme Becerisi	1	1,1
Kanıt Kullanma	2	2,2	Sosyalleşme Becerisi	1	1,1
Yansıtıcı Düşünme Becerisi	2	2,2	Tarih Diyagramı Kullanımı	1	1,1
Değişim ve Sürekliliği Algılama	2	2,2	Tasarım Odaklı Düşünme Becerisi	1	1,1
Araştırma Becerisi	1	1,1	Yön Bulma Becerisi	1	1,1
Toplam				91	100

Tablo 4.17 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda odak noktası beceri olan çalışmaların 30 farklı kategoride toplandığını ve en fazla odaklanılan becerilerin medya okuryazarlığı (% 15,4) ve eleştirel düşünme (% 12,1) becerileri olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü çalışmalarda odaklanılan konulardan birisi Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına ilişkin çalışmaların yıllara ilişkin dağılımı tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda sosyal bilgiler dersi öğretim programı odaklı çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yıllar	f	%
2004	1	1,2
2005	1	1,2
2007	3	3,5
2008	11	12,9
2009	5	5,9
2010	4	4,7
2011	7	8,2
2012	4	4,7
2013	4	4,7
2014	5	5,9
2015	2	2,4
2016	1	1,2
2017	3	3,5
2018	5	5,9
2019	16	18,8
2020	8	9,4
2021	5	5,9
Toplam	85	100

Tablo 4.18 incelendiğinde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda odak noktası sosyal bilgiler dersi öğretim programı olan çalışmalarda özellikle 2019 (f=16) ve 2008 (f=11) yıllarında artış yaşandığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında 2005 ve 2018 yıllarında yaşanan sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değişikliğin etkili olabileceği düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı odaklı çalışmaların Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını hangi açıdan incelediğine ilişkin dağılım incelendiğinde ise çalışmaların çoğunlukla

programı öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi ve program içeriğinin değerlendirilmesi şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalar incelenerek çeşitli değişkenlere ilişkin eğilimler tespit edilerek aşağıda elde edilen sonuçlar ve tartışmalara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2000 ile 2021 yılları arasında genel olarak artış eğilimi içerisinde olduğu ve özellikle 2019 yılında önemli bir artışla pik yaptığı tespit edilmiştir. 2019 yılındaki önemli miktardaki artışın 2018 yılında YÖK kanununda yapılan geçici düzeltme (URL4) ile genel anlamda terör suçu dışındaki sebeplerden üniversitelerden ilişiği kesilenlerin üniversiteye dönebilmelerinin önünün açılması sonucunda gerçekleştiği düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında tamamlanan lisansüstü çalışmaların üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde çalışmaların 66 farklı üniversitede gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Üniversiteler arasında Sosyal Bilgiler eğitimi alanında en fazla lisansüstü çalışma yapan üniversitenin Gazi Üniversitesi olduğu tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu sonucun ilgili literatür ile benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Uzunkavak (2019), Haçat ve Demir (2018), Öner ve Öner (2017) Dilek vd. (2018), Şahin, Gögebakan Yıldız, vd. (2011) , Tarman vd. (2010)'da yapmış oldukları çalışmada en fazla lisansüstü çalışmanın Gazi Üniversitesinde yapıldığını tespit etmişlerdir. Bu durumun ortaya çıkmasında Türkiye'deki üniversiteler arasında Sosyal Bilgiler eğitimi alanında en fazla öğretim üyesine sahip olan üniversitenin Gazi Üniversitesi olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalar kullanılan araştırma yöntemi bakımından incelendiğinde çalışmalarda çoğunlukla nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği tespit edilmiştir. Sezer vd. (2019)'da inceledikleri çalışmalarda nicel yaklaşımın hâkim olduğunu tespit etmişlerdir. Tarman vd. (2010) ise yüksek lisans çalışmalarında nitel yöntemin, doktora çalışmalarında nicel yöntemlerin hâkim olduğunu tespit etmişlerdir. Akaydın ve Kaya (2015) ise çalışmalarında nicel ve nitel çalışmalarının sayılarının birbirine yakın olduğunu, karma yöntem kullanılan çalışmaların ise daha az olduğunu tespit etmişlerdir. Duman (2016) ise yüksek lisans tezi çalışmalarında nicel yaklaşımın hakim olduğunu tespit

etmiştir. Öner ve Öner (2017) de çalışmalarda nicel yaklaşımın hakim olduğunu belirtmişlerdir. Uzunkavak (2019) doktora çalışmalarında karma yöntemin hakim olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dilek vd. (2018) ise yüksek lisans tezlerinde çoğunlukla nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiğini tespit etmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, elde edilen sonuç: Uzunkavak (2019) dışındaki ilgili literatür ile benzerlik gösterirken Uzunkavak (2019)'ın çalışmasıyla zıtlık göstermiştir. Bu zıtlığın da araştırmacının sadece doktora tezlerini incelemiş olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalar kullanılan araştırma modeli bakımından incelendiğinde ise büyük bir kısmının betimsel desenli çalışmalar olduğu, daha sonrasında ise durum çalışması ve deneysel desenli çalışmaların geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Akaydın ve Kaya (2015) çalışmalarında betimsel tarama modelinin en fazla tercih edilen araştırma modeli olduğunu tespit etmişlerdir. Öner ve Öner (2017)'in çalışmalarına göre de çalışmalarda çoğunlukla tarama ve deneysel desenler tercih edilmektedir. Uzunkavak (2019)'ın çalışmasına göre doktora çalışmalarında çoğunlukla deneysel ve tarama desenler tercih edilmiştir. Araştırmacının bu sonucunun ilgili literatür ile genel anlamda benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalar örneklem grupları bakımında incelendiğinde; çalışmaların çoğunlukla öğrenci, öğretmen ve öğretmen adaylarından oluşan örneklem grupları üzerinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Duman (2016)'ın yapmış olduğu araştırmada da yüksek lisans tezlerinde örneklem grubu olarak çoğunlukla ortaokul öğrencilerinin belirlendiği tespit edilmiştir. Öner ve Öner (2017)'in çalışmasına göre örneklem grubu olarak genellikle öğrenciler tercih edilmektedir. Uzunkavak (2019)'ın çalışmasına göre örneklem grubu olarak genellikle öğrenciler tercih edilmektedir. Dilek vd. (2018) çalışmasına göre yüksek lisans tezlerinde örneklem grubu olarak en fazla öğrenciler ve öğretmenler tercih edilmiştir. Araştırmacının bu sonucu da bu konuda yapılmış olan çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermiştir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalar örneklem büyüklükleri bakımından değerlendirildiğinde, çalışmaların çoğunlukla 100'ün altındaki örneklem gruplarıyla gerçekleştirildiği ve örneklem büyüklüğü 100'ün altındaki bu

alışmalarında da çoğunlukla deneysel çalışmalar ve durum çalışmaları olduğu, betimsel çalışmalarda ise daha büyük örneklem grupları tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç geçmişte bu konuda yapılan çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Duman (2016)'ın çalışmasına göre de yüksek lisans tezi çalışmalarında en fazla kullanılan örneklem sayısı 0-100 arasındır. Uzunkavak (2019) doktora çalışmalarında en fazla 0-100 arası örneklem büyüklüğü tercih edildiğini belirlemiştir. Dilek vd. (2018) yüksek lisans çalışmalarında en fazla 1-200 arası örneklem büyüklüğü tercih edildiğini belirlemiştir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalar odak noktaları bakımından analiz edildiğinde 372 farklı kod üretildiği ve bu kodların ortak özellikleri dikkate alınarak 29 kategoride toplandığı tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmaların en fazla odaklandığı konu öğretim yöntemleri/stratejileri olmuştur. Öğretim yöntemleri arasında en fazla çalışılan öğretim yöntemi ise işbirlikli öğrenme yöntemidir. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki çalışmaların en fazla odaklandığı diğer konular ise materyal kullanımı, etkinlik kullanımı, ders kitabı inceleme, beceriler, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıdır. Materyaller odaklı çalışılan araştırmalar arasında en fazla odaklanılan materyaller edebi ürünler ve teknolojik materyallerdir. Etkinlik odaklı yapılan çalışmalarda ise drama ve müze konuları öne çıkmaktadır. Beceri odaklı çalışmalarda ise en fazla araştırılan becerilerin medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerileri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ders kitabı inceleme ve sosyal bilgiler dersi öğretim programı odaklı çalışmaların özellikle 2008, 2018 ve 2019 yıllarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu durumun 2005 ve 2018 yıllarında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yaşanan değişiklikler neticesinde ortaya çıktığı düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç ilgili literatürle genel anlamda benzerlik göstermektedir. Şahin, Göğebakan Yıldız, vd. (2011) araştırmalarda en fazla odaklanılan konuların SBDÖP ve öğretim yöntemleri olduğunu tespit etmişlerdir. Tarman vd. (2010)'da en fazla araştırma yapılan konulardan birinin SBDÖP olduğunu tespit etmişlerdir. Akaydın ve Kaya (2015)'nın çalışmasında da en fazla odaklanılan konunun öğretim yöntemi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Duman (2016)'ın gerçekleştirdiği çalışmaya göre yüksek lisans tezlerinde en fazla odaklanılan konu öğretim yöntemi ve stratejileridir. Öner ve Öner (2017)'in çalışmasına göre araştırma konuları bakımından en fazla odaklanılan

konular öğretim yöntem ve teknikleri, öğrenme öğretme süreci ve kavram öğretimidir. Uzunkavak (2019)'un çalışmasına göre doktora çalışmalarında en fazla odaklanılan konular öğretim etkinlikleri ve okuryazarlıklar olmuştur. Haçat ve Demir (2018) ise doktora çalışmalarında en fazla odaklanılan konunun SBDÖP'na ilişkin konular olduğunu belirlemiştir. Dilek vd. (2018) ise yüksek lisans çalışmalarında en fazla odaklanılan konunun konu ve kavram öğretimi olduğunu tespit etmiştir. Oruç ve Ulusoy (2008)'un yapmış oldukları çalışmada da sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan lisansüstü eğitim çalışmalarında en fazla odaklanılan konuların öğretim yöntemleri ve SBDÖP olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalar, kullanılan araştırma yöntemleri bakımından incelendiğinde karma yöntemle hazırlanan araştırmaların diğerlerine oranla daha az olduğu tespit edilmiştir. Veri çeşitlemesi sağlayan karma yöntem ile yapılacak araştırmaların sayısının artırılması için akademik danışmanlar tarafından lisansüstü eğitim gören öğrenciler yönlendirilebilir.

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili lisansüstü çalışmalarda deneysel çalışmaların ve eylem araştırmalarının sayısının arttırılması Sosyal Bilgiler öğretimi açısından faydalı olacaktır.

Araştırma sonuçları sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü çalışmalarda çoğunlukla öğretim yöntemleri, stratejileri ve SBDÖP'e yoğunlaştığını göstermektedir. Oysaki 2005 ve sonrasındaki öğretim programları kazanım, değer ve beceri olmak üzere üç sacayağı üzerinde şekillenmektedir. Değer ve becerilere ilişkin çalışmaların sayısı her ne kadar belirli bir düzeye kadar ulaşmış olsa da kazanım temelli çalışmaların oldukça gerisindedir. Özellikle değer ve becerilerin bireylerin yaşamları boyunca ihtiyaç duyacakları unsurlar olduğu düşünüldüğünde değer ve becerileri kazandırmaya yönelik çalışmaların sayısının arttırılması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akaydın, B. B., & Kaya, S., 2015. Türkiye’de İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Alanında Yapılan ve Ulusal İndeksli Dergilerde Yayınlanan Araştırmalara Yönelik Bir İnceleme. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(30), 251-264,
- Akbaba, B., & Kılcan, B., 2021. Sosyal Bilgiler ve Tarih. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 747-772
- Akça Berk, N., & Gültekin, F., 2021. Sosyal Bilgilerde Soru Sorma Becerilerinin Öğretimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 685-706
- Akdağ, H., 2014. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar - 1, Editörler. R. Turan, A. M. Sünbül, & H. Akdağ. Pegem Akademi, Ankara, 1-23
- Akhan, N. E., & Çiçek, S., 2021. Sosyal Bilgiler Alanının İlkokul Programındaki Yeri ve Tarihçesi. Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editörler. V. Aktepe, M. Gündüz, N. Kurtde Fidan, & E. Yalçinkaya. Pegem Akademi, Ankara, 67-95
- Akman, M., 2018. Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Drama Yöntemi Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Akpınar, M., & Cantürk, A., 2021. Sosyal Bilgiler ve Antropoloji. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 1-43
- Aksaraylı, M., Sözer, A. N., Tütüncü, Ö., Doğan, Ö., Gencel, U., Gül, H., Tenikler, G., Eser, D., Seçer, B., & Yağcı, K., 2002. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Lisansüstü Eğitim Kalitesinin Arttırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(2), 41-65,

- Aksoy, B., 2021. Sosyal Bilgilerde Coğrafi Bilgi Sistemleri Eğitimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 85-99
- Aktaş, Ö., & Erol Şahin, A. N., 2021. Sosyal Bilgilerde Barış Eğitimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 75-84
- Aktın, K., 2021. Sosyal Bilgiler ve Okul Öncesi Eğitim. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 423-452
- Akyüz, Y., 2009. Türk Eğitim Tarihi (Gözden Geçirilmiş 15. Baskı). Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Alabaş, R., 2021. Sosyal Bilgiler ve Sosyoloji. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 707-746
- Alabaş, R., Kamer, S. T., & Polat, Ü., 2012. Öğretmenlerin Kariyer Gelişimlerinde Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri ve Süreçte Karşılaştıkları Sorunlar. E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(4), 89-107,
- Alaca, E., 2017. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(18), 759-786,
- Alaca, E., 2020. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Yapılan Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Değerlendirilmesi. Asya Studies, 4(12), 1-10,
- Alaca, E., & Yıldırım, T., 2020. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitapları. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Alhas, A., 2006. Lisansüstü Eğitim Yapmakta Olan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitime Bakış Açıları (Ankara İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altay, N., 2020. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yazılan Makalelerin Değerlendirilmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(1), 22-35,

- Ardıç, E., & Altun, A., 2021. Sosyal Bilgiler ve Medya-İletişim. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 381-421
- Aşıloğlu, B., 2017. Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ed.: M. Arslan. Anı Yayıncılık, Ankara, 1-28
- Avcı Akçalı, A., 2021. Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenme Ortamları. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 453-472
- Barr, H., 1977. Defining Social Studies. Teachers and Curriculum, 1, 6-12,
- Barr, R., Barth, J., & Shermis, S. S., 1978. The Nature of Social Studies. ETC Publications, California.
- Bayram, H., 2021. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Edebiyat Ürünlerinin Kullanımı Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 10(1), 349-369,
- Bilgin, N., 2006. Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Bolay, S. H., 2011. Çağdaş Üniversitede Neler Önem Kazanmaktadır? Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, (3), 105-112,
- Bulut, K., & Çiftçi, Ö., 2018. Lisansüstü Eğitim Programlarındaki Sorunlar: Nitelik Açısından Bir Değerlendirme Lisansüstü Eğitim Forumu, 28 - 29 Kasım 2018, Van.
- Canbulat, T., Avcı, G., & Sipahi, S., 2016. ABD ve Kanada’da Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(2), 351-370,
- Cansız Aktaş, M., 2016. Nitel Veri Toplama Araçları. Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ed.: M. Metin. Pegem Akademi, Ankara, 337-371
- Çakar, Ö., 1997. Fen Bilimleri Alanında Bilim Adamı Yetiştirme: Lisansüstü Eğitim. TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri, 7, 65-75,
- Çalışkan, H., & Uymaz, M., 2021. Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H.

- Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 549-575
- Çetin, K., 2003. Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci Journal of Graduate School of Social Sciences, 1(2), 163-185,
- Çiydem, E., & Coşğun Kandal, S., 2021. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 773-792
- Çiydem, E., & Kaymakcı, S., 2021. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Yönelimi Üzerine Bir Değerlendirme. İnsan ve İnsan, 8(27), 179-207,
- Çulha Özbaş, B., & Yeşilbursa, C. C., 2021. Sosyal Bilgilerde Kültürel Miras Eğitimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 323-335
- Demirbaş, M., 2016. Bilimsel Araştırma ve Özellikleri. Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ed.: M. Metin. Pegem Akademi, Ankara, 3-19
- Demircioğlu, E., 2021. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 793-803
- Demirhan İşcan, C., & Hazır Bıkmaz, F., 2012. Eğitim Programları ve Öğretim Alanında Lisansüstü Eğitim Programlarının Analizi ve Öneriler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 45(1), 107-138,
- Dilci, T., 2011. Türkiye’de Eğitim Bilimleri Alanında Yürütülen Lisansüstü Eğitime Ulusal Yeterlilikler. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 35(2), 93-106,
- Dilek, A., Baysan, S., & Öztürk, A. A., 2018. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Yüksek Lisans Tezleri: Bir İçerik Analizi Çalışması. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 22(2), 581-602,

- Doğanay, A., 2008. Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 77-96,
- Duman, A., 2016. 2008-2014 Yılları Arası Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tez Çalışmalarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Er, H., & Ünal, F., 2017. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Öğretime İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 18(2), 687-707,
- Ertürk, S., 1972. Eğitimde Program Geliştirme. Yelkentepe Yayınları, Ankara.
- Faiz, M., & Dönmez, C., 2021. Sosyal Bilgilerde Atatürkçülük Konularının Öğretimi. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 45-73
- Fidan, N., 2012. Okulda Öğrenme ve Öğretme. Pegem Akademi, Ankara.
- Geçit, Y., & Kartal, A., 2010. Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırma Konuları Üzerine Bir İnceleme International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 Kasım 2010, Antalya.
- Gök, M., 2015. Türkiye'de Lisansüstü Eğitim, Araştırmacı Sayısı, Araştırma Görevlileri Sorunları ve Çözüm Önerileri. Yükseköğretim Dergisi, 5(2), 57-64,
- Güleç, S., & Hüdavendigar, M. N., 2020. Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Okuryazarlık Becerisi Başlığında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 3(3), 24-36,
- Günay, D., 2011. Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılandırılması Bağlamında Sorunlar, Eğilimler, İlkeler ve Öneriler-I. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, (3), 113-121,
- Günel, E., & Pehlivan Yılmaz, A., 2021. Sosyal Bilgilerde Küresel Eğitim. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 337-357

- Güngör Akıncı, B. A., 2021. Sosyal Bilgiler ve Sanat- Estetik. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 635-667
- Güven, A., 2021. Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Bilgisi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 805-830
- Haçat, S. O., & Demir, F. B., 2018. Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi (2002-2018). Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 6(15), 948-973,
- İbret, B. Ü., & Yılmaz, O., 2019. Sosyal Bilgilerde Çevre Eğitimi: Lisansüstü Çalışmalara Ait Bir İnceleme. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 9(2), 431-449,
- İnan, S., 2021. Sosyal Bilgiler ve Siyaset Bilimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 669-684
- İnel Ekici, D., Ekici, M., & Can, İ., 2020. Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin, Beklentilerinin ve Farkındalıklarının İncelenmesi. SDU International Journal of Educational Studies, 7(2), 212-227,
- Johnson, B., & Christensen, L., 2014. Eğitim Araştırmaları Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımlar (Çev.Ed.:S. B. Demir). Eğiten Kitap, Ankara.
- Kabapınar, Y., 2019. Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi Hayat Bilgisi Öğretiminden Tarih Öğretimine. Pegem Akademi, Ankara.
- Kabapınar, Y., & Yabansu, Y., 2021. Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 137-157
- Kahraman, Ü., & Tok, T., 2016. Eğitim Yönetimi Denetimi Planlaması ve Ekonomisi Lisansüstü Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim Hakkındaki Görüşleri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 147-164,
- Kan, Ç., 2010. ABD ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty, 30(2), 663-672,

- Karadeniz, O., & Tunç Şahin, C., 2021. Sosyal Bilgiler ve Popüler Kültür. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 597-611
- Karakuş, S., 2020. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavramlar Konusunda Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi. Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(1), 61-76,
- Karakuş, U., & Karaman, B., 2021. Sosyal Bilgiler ve Coğrafya. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 101-135
- Karakütük, K., 1989. Türkiye’de Lisansüstü Öğretim, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 22(1), 505-528,
- Karakütük, K., Aydın, A., Abalı, G., & Yıldırım, S., 2008. Lisansüstü Öğretimin Sorunları Konusunda Ankara’daki Üniversitelerin Lisansüstü Enstitü Yöneticilerinin Görüşleri. Eğitim ve Bilim, 33(147), 42-53,
- Karaman, S., & Bakırcı, F., 2010. Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 5(2), 94-114,
- Karasu Avcı, E., & İbret, B. Ü., 2021. Sosyal Bilgilerde Kimlik. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 309-322
- Kaya, B., & Özgenel, M., 2021. Sosyal Bilgilerde Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikleri. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 505-525
- Kaya, R., & Akkuş, Z., 2021. Sosyal Bilgiler ve Edebiyat. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 191-230
- Kayaalp, F., & Karamiş, E. N., 2020. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan “Vatandaşlık” Konulu Lisansüstü Tezlerdeki Eğilimler. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(1), 744-786,

- Kılıç, M., 2020. 2009-2019 Yılları Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi ile İlgili Yayınlanan Makalelerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Kılıçoğlu, G., 2009. Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. Sosyal bilgiler öğretimi, Ed.: M. Safran. Pegem Akademi, Ankara,
- Kiriş Avaroğulları, A., & Avaroğulları, M., 2021. Sosyal Bilgilerde Yazma Becerisinin Kullanımı. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 831-844
- Kısakürek, M. A., 1976. Üniversitelerimizde Yenileşme: "Programlar ve Öğretim Açısından". Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Koç, F., & Özkoçak, V., 2019. Türkiye’de Lisansüstü Eğitime Dair Güncel Sorunlar 4. Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Konferansı, 10-12 Ekim 2019, Çanakkale.
- Koşar, D., Er, E., & Kılınç, A. Ç., 2020. Öğretmenlerin Lisansüstü Öğrenim Görme Nedenleri: Nitel Bir Araştırma. e-Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (MAKÜ), (53), 370-392,
- Köksal, H., 2021. Sosyal Bilgilerin Doğası. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 177-190
- Merriam, S. B., 2015. Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (Çev.Ed.:S. Turan). Nobel Akademik Yayıncılık Ankara.
- Mutlu, N., Bayram, B., & Taçyıldız, Y., 2020. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Teknolojisi Kullanımı ile İlgili Tezlerin İncelenmesi [Araştırma Makaleleri]. Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar, 4(Özel Sayı 1), 29-38,
- NCSS. 1993. The Social Studies Professional. National Council for the Social Studies, Washington DC.
- Oğuz Haçat, S., 2021. Sosyal Bilgiler ve Hukuk. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 289-307

- Oruç, Ş., & Ulusoy, K., 2008. Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 26, 121-132,
- Öner, G., & Öner, D., 2017. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Coğrafya Konuları Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir Analiz ve Bibliyografya Çalışması. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 34(2), 13-34,
- Özkaral, T. C., & Mentiş Taş, A., 2017. Sosyal Bilgiler ve Karşılaştırmalı Eğitim Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi: Bir Meta-Sentez Çalışma Örneği. Electronic Turkish Studies, 12(25), 651-670,
- Özmen, C., 2015. Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler. Sosyal bilgiler öğretimi, Editörler. C. Dönmez & K. Yazıcı. Pegem Akademi, Ankara, 3-21
- Öztürk, C., 2009. Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. Sosyal bilgiler öğretimi, Ed.: C. Öztürk. PegemA Yayınları, Ankara, 1-28
- Öztürk, C., 2012. Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. Sosyal bilgiler öğretimi, Ed.: C. Öztürk. Pegem Akademi, Ankara, 1-31
- Pamuk, A., & Pamuk, İ., 2021. Sosyal Bilgiler ve Felsefe. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 265-288
- Safran, M., 2008. Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi, Editörler. B. Tay & A. Öcal. PegemA Yayıncılık, Ankara, 1-19
- Sağlam, H. İ., 2021. Sosyal Bilgilerde Planlama. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 577-591
- Samancı, O., Özdemir, R., & Yılar, R., 2016. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Lisansüstü Eğitim İle İlgili Görüşleri. e-Kafkas Journal of Educational Research, 3(1), 56-63,
- Saylık, A., & Saylık, N., 2021. Akademisyenlerin ve Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin “Türkiye’de Üniversite”ye İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar. Ekev Akademi Dergisi, (86), 69-90,

- Sever, R., 2018. Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi ile İlgili Temel Kavramlar. Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi, Editörler. R. Sever, M. Aydın, & E. Koçoğlu. Pegem Akademi, Ankara, 1-12
- Sezer, A., İnel, Y., & Gökalp, A., 2019. Çalışma Grubu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Olan Türkiye’deki Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 1-17,
- Şahin, M., Gögebakan-Yıldız, D., & Duman, R., 2011. Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2(2), 96-121,
- Şahin, M., Gögebakan Yıldız, D., & Duman, R., 2011. Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme. Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2(2), 96-121,
- Şaşmaz Ören, F., Yılmaz, T., & Güçlü, M., 2012. Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Görüşlerinin Analizi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1(2), 189-201,
- Tarman, B., Acun, İ., & Yüksel, Z., 2010. Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(3), 725-746,
- Tarman, B., Güven, C., & Aktaşlı, İ., 2011. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi ve Alana Katkıları. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 32, 391-410,
- Tatlı, S., & Adıgüzel, O. C., 2012. Türkiye’deki Lisansüstü Karşılaştırmalı Eğitim Tezlerinin Çok Boyutlu Bir İncelemesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 143-150,
- Teyfur, M., & Çakır, R., 2018. Lisansüstü Eğitime Devam Eden Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar. Electronic Turkish Studies, 13(19), 1745-1764,
- Tokdemir, M. A., & Beldağ, A., 2021. Sosyal Bilgilerde Okuryazarlık. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 473-503
- Topçu, E., & Elmacı, S., 2021. Sosyal Bilgilerde Öğretmen/ Lisans Eğitimi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H.

- Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 527-548
- Turgut, M. F., 1987. Eğitimde Lisansüstü Eğitim. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2), 1-9,
- URL1. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi:08.12.2021
- URL2. <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Erişim Tarihi:14.12.2021
- URL3. <https://api.yokak.gov.tr/Storage/iyte/2019/ProofFiles/L%C4%B0sans%C3%B0Cst%C3%BC%20E%C4%9Fitim-%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20A%C3%A7%C4%B1lmas%C4%B1%20ve%20Y%C3%BCr%C3%BCt%C3%BClmesine%20Dair%20%C4%B0lkeler.pdf>. Erişim Tarihi:25.12.2021
- URL4. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/ogrenci-affina-iliskin-bilgilendirme.aspx>. Erişim Tarihi:26.12.2021
- Uygun, K., 2021. Sosyal Bilgiler ve Psikoloji-Sosyal Psikoloji. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 613-634
- Uzunkavak, Y., 2019. Türkiye’de 2004-2017 Yılları Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Öğretimi Alanında Yapılmış Doktor Tez Çalışmalarının Konu Alanı ve Metodolojik Olarak İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Ünlü, E., 2015. 1997’den Günümüze Sosyal Bilgiler Alanındaki Kitap, Makale ve Bildiriler Bibliyografyası. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yalçın, A., & Akhan, N. E., 2019. Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi. Journal of Theoretical Educational Science, 12(3), 842-873,
- Yaylacı, Z., & Büyükalın, S., 2020. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmen Görüşüne Başvurulan Tezlerin Tematik Açidan İncelenmesi (2005-2017). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(1), 1-19,
- Yıldırım, A., & Şimşek, H., 2013. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınevi, Ankara.

- Yıldırım, G., 2021. Sosyal Bilgiler ve Ekonomi. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 231-264
- Yıldız, C., 2021. Sosyal Bilgiler ve Matematik. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 359-379
- Yıldız, K., & Yıldız, S., 2018. Türkiye yükseköğretim yeterlilikleri çerçevesinde pedagojik formasyon eğitimi öğrencilerinin yeterlilikleri. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 7(2), 296-314,
- Zayımoğlu Öztürk, F., & Öztürk, T., 2021. Sosyal Bilgilerde Dezavantajlı Gruplar. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları El Kitabı, Editörler. İ. H. Demircioğlu, S. Kaymakcı, & E. Demircioğlu. Pegem Akademi, Ankara, 159-175
- Zayımoğlu Öztürk, F., & Sıgnaçtekin, C., 2021. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Hazırlanan Tarih Konulu Lisansüstü Tezlerdeki Eğilimler: Bir Meta-Sentez Çalışması. Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 5(1), 152-176,